

T'ho expliquem tot,
a cau d'orella.

Serveis de la Generalitat, subvencions, ajuts a l'habitatge, a les famílies i a les empreses, activitats de lleure, turisme, transports, xarxa d'albergs, carnet jove, estat del trànsit, defensa del consumidor, agenda cultural, programació de TVC, el temps... **Tot el que necessites saber, t'ho expliquem al 012. A cau d'orella.**

012 - Cost de la trucada: 0,55 € els 3 minuts o fracció

**Generalitat
de Catalunya**

RETROBAMENT

PORTAVEU DE LA CONFEDERACIÓ PER A LA MEMÒRIA HISTÒRICA I DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA

Núm. 0 - Any 1 - 2005

1er ACTE

De recuperació de
la
MEMÒRIA
ARTÍSTICA I CULTURAL

29

Gener

2005,

5 DE LA TARDA

Metro línia 1, Rambla Just Oliveras

AUDITORI BARRADAS

L' HOSPITALET

Núm. 0

Any 1 - 2005

Director:

Tomàs Chicharro

Consell de redacció:

Joan G. Tristany, Álvaro Fernández,
Francisco Ruiz, Quim Cornelles,
Antonio Mayo, Marià Hispano,
Carles Vallejo, Salvador Goya

Disseny artístic:

Pere Díez Gil

Redacció i maquetació:

Àngels Manent

Edita:

Confederació per a la Memòria
Històrica i Democràtica de
Catalunya

Redacció i Administració:

Isaac Albéniz, 28
08017 Barcelona
Telf. 93 205 87 88

Correu electrònic:

confederaciomh@msn.com

Dipòsit legal: B-20975-2005

Impremta:

Cevagraf, SCCL

Cap part d'aquesta revista no pot
ser reproduïda sense el permís de
l'editor.

La revista no es solidaritza
necessàriament amb els criteris o
punts de vista expressats en els
articles signats.

2

4

5

6
8

9

10

14

16

17

18

25

26

28

34

35

39

40

42

45

49

52

Presentació

La Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica
de Catalunya

Descripció de les entitats

La Junta Directiva

Opinions

La memòria històrica i el món associatiu, *Álvaro Fernández*
Les fonts de la memòria: dels manuscrits i dels
paisatges, *Marià Hispano*

Estudiosos de la memòria històrica

Avui: *Pelai Pagès*, historiador

La recuperació de la memòria històrica

La repressió en el període d'estabilitat

Introducció al llibre "Aquella guerra tan llunyana i tan
propera (1936-1939)"

Estudis i recerca

Aclariments i finalitats

Informe preliminar de l'Enquesta sobre la Memòria Històrica

Memòria artística i cultural

Aclariments i finalitats

La sardana de la llibertat (1967), *Julia Froilán*

El cop militar del 19 de juliol de 1936 a Barcelona.
Peça teatral, *Ferran Oché*

Moviments socials

I l'Església, què?, *Joan Vilacrosa*

El moviment obrer sota el franquisme (primera part),
Francesc Ruiz

Homenatges

La Confederació rep el premi "Josep Serradell", *Quim Cornelles*

Suplement

El Projecte de Memorial Democràtic del Departament
de Relacions Institucionals i Participació de la
Generalitat de Catalunya

Memorial democràtic (resum presentat pel Departament)

Posició de la Confederació

Annexes

Declaració de l'Hospitalet i resolució de la Comissió
Finalment ens han fet justícia, *Joan G. Tristany*

PRESENTACIÓ

La Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya.

La Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya neix després d'un llarg període d'apropament i confluència de diferents entitats que treballen per recuperar la memòria històrica democràtica, tant des de la tradició dels moviments polítics i sindicals antifranquistes com des dels col·lectius populars que van ser víctimes de la dictadura o d'aquells que són hereus dels moviments populars, socials o culturals destruïts pel franquisme, o d'Associacions de víctimes de la repressió o entitats acadèmiques i d'estudiants. Així, trobem entre les entitats fundadores de la Confederació fundacions dedicades a mantenir llegats històrics o a la recerca de determinats aspectes de la resistència antifranquista, federacions de moviments ciutadans, associacions d'estudiants i de represaliats, etc.

Tot aquest moviment associatiu que constitueix la Confederació, aplegat entorn a la recuperació i manteniment de la memòria històrica democràtica (MH), també pretén transferir els valors de la lluita per la democràcia durant el franquisme a l'actualitat i en el futur proper, de forma que serveixi d'experiència perquè davant de situacions d'involució i de perill pel manteniment i desenvolupament democràtic de la societat, la ciutadania disposi d'experiència per poder reaccionar i defensar l'Estat democràtic. També perquè serveixi de motivació i incentiu per l'avenç en l'autotransformació progressiva de la nostra societat en el sentit que els valors, sorgits de les noves necessitats, es transformin en drets reconeguts.

Antecedents històrics.

La MH del període del franquisme i la lluita antifranquista és multiforme i es dona en tot el territori de Catalunya amb una gran component local. Així, quan es va produir el cop d'estat del 19 de juliol del 36 a Catalunya el poble va tenir que defensar la legalitat republicana en cada poble i comarca, organitzant aquesta defensa i la posterior reorganització de la vida pública, començant per la seguretat i l'economia, ja que els primers mesos hi va haver un buit d'ordre públic i de recursos castrenses i la fugida o inhibició de part de l'empresariat. "Des del 20 de juliol el poder estava en el carrer. Apareixen comitès de barri, locals, comarcals, cadascú és sobirà en el territori que controla" (Pierre Vilar, 1987). Però molt aviat i en les condicions excepcionals de la guerra es varen reorganitzar les condicions econòmiques i socials mitjançant fórmules innovadores tant per part de la

Generalitat com dels sindicats i en general de totes les institucions catalanes republicanes. Més tard, perduda la guerra, la lluita antifranquista es va desenvolupar en innumerables escenaris, dins i fora de Catalunya, en presons, barris, fàbriques, universitats, a nivell rural o urbà, en pobles, ciutats, en l'àmbit cultural, social, etc., en mil històries, la major part encara desconegudes.

Mort Franco s'inicia la transició democràtica, però no el reconeixement institucional dels mèrits de la resistència antifranquista en el restabliment de la democràcia. Això representa, entre altres coses, l'oblit dels drets dels represaliats pel franquisme, dels assassinats, exiliats, ex-presos, de l'expoliació de patrimoni i propietats i del càstig dels torturadors i responsables de la repressió, si més no simbòlic. S'ha de reconèixer que algunes coses s'han aconseguit, lentament, com indemnitzacions econòmiques, per exemple, però molt lentament ja que han transcorregut quasi trenta anys.

Mentre va durar el silenci oficial, en gran part conseqüència no desitjable de la transició, l'exigència de la ciutadania, especialment dels protagonistes de la lluita antifranquista i dels seus descendents, es va anar manifestant a nivells locals i molt diversificats, fragmentadament, de fet, com va ser la lluita antifranquista. D'ací ve l'heterogeni de l'associacionisme de la recuperació de la MH: els immolats, expresos, fills i filles de republicans, guerrillers, exinternats, moviment obrer, sacerdots progressistes, etc. i dels llocs tant diversos com Barcelona, Terrassa, Granollers, Tolosa, Perpinyà, Argelers, Hospitalet, Cornellà, La Jonquera, Corbera d'Ebre, Gadesa, Girona, etc. Penosament, però cada vegada amb més força, entusiasme i coherència, van sorgint noves associacions que, junt amb les ja existents, investiguen, recuperen la seva MH, amb moltes dificultats, amb els seus propis i limitats recursos i ja durant l'últim decenni reclamen la creació d'un memorial per part de les institucions públiques.

Així arribem a principis del 2004 quan vàrem constituir la Comissió Pro-Memorial a partir de la Declaració de l'Hospitalet i amb el propòsit de la recuperació i manteniment de la memòria històrica i la projecció dels seus valors vers les noves generacions que responen a la necessitat d'unir els esforços que algunes associacions venien fent en aquest sentit des de fa molts anys.

La Comissió, que en el primer moment estava constituïda per disset associacions, consta actualment de trenta dues. L'èxit de convocatòria prova el nostre encert al preveure les expectatives de la nostra societat en la recuperació de la seva història.

Però, evidentment, amb això som al començament. Ja que tenim la voluntat legítima, el deure i l'obligació de participar, plegats, en l'esforç col·lectiu i ciutadà de recuperació hem d'adoptar les mesures pertinents. La més urgent era la de dotar-nos de formes organitzatives legals formals alhora que manteníem l'esperit, la metodologia i la participació que tenia la Comissió Pro Memorial per totes les Associacions. Això donaria més coherència i continuïtat per a la interlocució amb les administracions públiques per a qualsevol acció d'aquestes respecte a la memòria històrica, alhora que cada Associació trobaria el recolzament del conjunt en les seves iniciatives. És una evidència que en les actuals circumstàncies polítiques el reforçar el teixit associatiu dona a la ciutadania un poder creixent de participació en les iniciatives polítiques vers el progrés social i cultural. És il·lustratiu d'aquest fenomen la creació, darrerament, de varies Confederacions en àmbits diversos.

També sembla obvi que la tasca entorn a la memòria històrica no es limita a obtenir de les

administracions públiques la creació de memorials o reconeixements solemnes, que no és més, amb perspectiva de futur i recuperació, que una fita en el camí, simbòlicament important després de mig segle de democràcia i d'oblit institucional, ja que implica als Governos, però que hem de seguir impulsant, protegint, investigant, coordinant, informant dels múltiples aspectes de la memòria històrica antifranquista. Totes aquestes raons fan aconsellable formar una Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya sobre la base orgànica i programàtica de la Declaració de l'Hospitalet i de la Comissió Pro-Memorial. Això significa el total respecte a l'autonomia de les Associacions que formen part d'aquesta Confederació.

El fruit d'aquestes reflexions i l'experiència del treball de la Comissió Pro Memorial va ser la fundació de la Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya en la reunió de la Comissió celebrada el dia 13 de gener del 2005 al Museu d'Història de Catalunya, que a hores d'ara compta amb 20 associacions.

Finalitats i objectius.

Respecte a les finalitats i objectius reproduïm els articles 4 i 5 dels Estatuts:

II. Finalitats de la Confederació.

ARTICLE 4. – La finalitat principal és la de treballar, coordinant els esforços de les Entitats i Col·lectius confederats, en la seva diversitat, i promoure noves iniciatives, per la recuperació i manteniment de la Memòria Històrica i Democràtica i la projecció a les noves generacions de llurs valors democràtics.

Aquesta finalitat comporta activitats diverses que, en nom de la Confederació, tenen els àmbits principals d'actuació següents:

- a) En la representació, participació i corresponsabilitat en els àmbits i institucions públiques que tractin de la Memòria Històrica.*
- b) En l'esforç de recerca entorn a la Memòria Històrica en la seva més amplia significació, assolint, prioritàriament el caràcter de subjecte i amb el rigor científic necessari i el màxim respecte per les persones i fets.*
- c) En la relació fraternal amb les entitats i iniciatives arreu de l'Estat Espanyol o estranger en matèria de Memòria Històrica.*
- d) En la contribució al desenvolupament de la llibertat, la igualtat i la justícia social.*
- e) La CO.M.HI.DE.C demanarà a les administracions públiques corresponents la qualificació "d'entitat d'interès públic".*

ARTICLE 5. – La Confederació assumeix com a propis els objectius generals del Moviment Associatiu respecte a la Memòria Històrica i que se enumeren a continuació amb caràcter no limitatiu.

- a) Recuperar i mantenir la Memòria Històrica i Democràtica.*
- b) Defensar els drets i integritat del Patrimoni Històric.*
- c) Recuperació i restabliment dels drets de les víctimes del franquisme amb els reconeixements i indemnitzacions produïdes a conseqüència de la dictadura franquista.*
- d) Projectar els valors democràtics defensats i sorgits de la lluita antifranquista a les noves generacions.*
- e) Reconèixer els drets de les víctimes de la guerra civil i el franquisme de forma que es faci executiu: el Cens dels desapareguts; el cens de les fosses comunes; l'establiment de les relacions institucionals amb les CCAA i amb el Govern de l'Estat i si s'escau sol·licitar la cooperació d'altres Governos (França, Mèxic, etc.).*

Descripció d'entitats fundadores de la Confederació.

Associació Memorial Democràtic dels treballadors de SEAT.

Agrupa tots els treballadors i treballadores, jubilats o en actiu, de l'empresa Seat, que se senten identificats amb la lluita pels drets sindicals i democràtics que durant el franquisme van desenvolupar els treballadors. Disposa dels fons documentals i del patrimoni d'aquella lluita i també de tot el referent a l'entorn tecnològic i productiu de l'empresa. Participen en l'Associació les centrals sindicals presents en l'empresa, especialment UGT i CCOO. Té la seva seu en els locals de l'empresa a la Zona Franca de Barcelona. El seu President actual és el Sr. Faustino García.

Associació Pont de la Llibertat de l'Hospitalet de Llobregat.

Agrupa totes les persones, en l'àmbit de la ciutat de l'Hospitalet, que reconeixen els valors democràtics que van animar la lluita contra el franquisme de les dones i homes en tots els àmbits de la vida ciutadana. D'acord amb les institucions docents i històriques de la ciutat, també, entre les seves activitats, recull els testimonis i documents dels lluitadors antifranquistes d'arreu de l'Estat en forma d'entrevistes gravades en vídeo. Entitat promotora, amb l'Ajuntament de l'Hospitalet, del monument "Pont de la Llibertat", ha rebut diversos premis, com el de TV3 pel seu documental "Els nens de la guerra". Té la seu social a l'Hospitalet de Llobregat i el seu President actual és el Sr. Jaume Valls.

Federació d'Associacions Democràtiques de la Gent Gran.

Agrupa les Associacions dedicades a la defensa dels interessos i aspiracions de les persones d'edat avançada en el terreny econòmic, social, cultural i assistencial. Estesa per tot Catalunya, és el principal referent i representació del col·lectiu de gent gran davant les diferents administracions, entitats i organismes públics i privats de Catalunya. Té la seu social a Barcelona i el seu President actual és el Sr. Álvaro Fernández.

Les dones del 36.

Agrupa les dones que varen lluitar en la guerra civil i també van continuar lluitant per la llibertat durant la dictadura franquista. Representen el testimoni de l'esforç, moltes vegades soterrat en el silenci, de la dona en la guerra contra el feixisme, des de les fàbriques suplint els homes que estaven en el front, en els hospitals, les escoles, en les mateixes

trinxeres. Una de les seves finalitats és transmetre a les noves generacions el paper de la dona a través de conferències i trobades en escoles, universitats i centres culturals. Ha rebut el Premi d'Honor del Ajuntament de Barcelona i el Premi Aurèlia Capmany. Té la seu a Barcelona i la seva Presidenta actual és la Sra. Trinidad Gallego.

Fundació Pere Ardiaca.

Fundada el 26 de gener de 1987 pel Partit dels i les Comunistes de Catalunya, és un centre de debats, estudis, investigacions i projectes socials, amb la finalitat de contribuir a la discussió i elaboració de propostes alternatives a l'actual sistema neoliberal. Pretén contribuir al desenvolupament d'un projecte emancipador a Catalunya. Treballa per desenvolupar quatre valors fonamentals: llibertat, solidaritat, igualtat i fraternitat.

Consta d'un àrea d'Història que inclou investigacions, publicacions i la respectiva divulgació sobre la història de Catalunya, principalment el moviment obrer català.

Els projectes actuals són la "Memòria Oral", el recull dels records dels testimonis més anònims i oblidats de la història, així com la gestió i administració del seu arxiu històric i fons bibliogràfic. Té la seu a Barcelona i el seu President actual és el Sr. Celestino Sánchez.

Associació Enrique Líster (arxiu).

Dedicada a recopilar tot l'arxiu de l'Enrique Líster que es troba escampat pels llocs on, del 36 al 39, es van produir les grans batalles de l'exèrcit republicans contra les forces franquistes i en les que en Líster va participar, amb el grau de Coronel de l'Exèrcit Popular, comandant la 1a Brigada, la 11a Divisió, o el 5è cos de l'Exèrcit.

L'Associació està recollint tant els testimonis com els documents sobre les grans batalles: Guadarrama, Talavera, Defensa de Madrid, Jarama, Guadalajara, Brunete, l'Ebre, Catalunya... Actualment tot el material recollit, que forma un important arxiu, està dipositat a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet de Llobregat.

Fundació Privada Nous Horitzons.

La Fundació Nous Horitzons (FNH) es va constituir l'any 1992 amb l'objecte de contribuir a l'anàlisi i el coneixement de la societat catalana. L'any 2000 es creà l'Institut per a la Memòria Històrica amb la finalitat de contribuir al coneixement col·lectiu del paper del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) i de la seva gent en la lluita antifranquista i per les llibertats nacionals i democràtiques de Catalunya. Té la seu a Barcelona i el seu President actual és el Sr. Ricard Garcia.

A aquestes entitats s'hi han d'afegir:

Associació d'Estudiants Progressistes (AEP).
Associació de Terrassa per la III República.
Associació Cultural dels i les Joves Comunistes.
Col·lectiu de Joves Comunistes.

En procés d'adhesió:

Fils et filles de Républicains Espagnols et Enfants de l'Exode.

Agrupa els fills i les filles de republicans espanyols a França, provinents de l'exili durant el franquisme, i els seus familiars i companys simpatitzants amb la causa de la lluita antifranquista, residents a França, especialment al Rosselló. Promouen actes culturals entorn a la Memòria Històrica de l'exili i són fundadors de monuments commemoratius, com el monòlit recordant el pas dramàtic de febrer del 39 per Portbou de milers de republicans, soldats, dones, nens i vells cap els camps d'internament francesos. Disposen d'un patrimoni documental considerable i actualment, junt amb l'Ajuntament de

La Jonquera i amb fons europeus, estan construint un Memorial a la ciutat d'Argelès. La seu social és a Argelès-sur-Mer, en el departament francès dels Pirineus Orientals. El seu President actual és el Sr. Serge Barba.

La Gavilla Verde.

Situada a Santa Cruz de Moyá (Conca), ha estat un lloc important d'activitat de la Agrupació Guerrillera de València i Aragó. És una entitat de caire cultural i de recuperació de la Memòria Històrica. Desenvolupa una gran activitat de recerca històrica amb convenis a la Universitat de Conca. Ha fet un aplec el passat 2004 per mostrar la lluita Guerrillera a la Comarca. Compta amb un Centre de Documentació Guerrillera; té una línia de recerca de desapareguts; treballa en producció audiovisual, etc.

Comissió de treball pel Museu de l'Exili Mundial (Perpinyà)

Associació Museu del Vent

**JUNTA DIRECTIVA DE LA CONFEDERACIÓ
PER LA MEMORIA HISTÒRICA I DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA**

President:

Tomàs Chicharro Manero

Vicepresidents:

Jaume Vall Piulat

Álvaro Fernández Alonso

Secretari:

Joan García Tristany

Vicesecretari:

Joaquim Cornelles Fernández

Tresorer:

Salvador Goya Roset

Coordinador:

Antonio Mayo Gutiérrez

Vocals:

Alfonso Rodríguez Rodríguez

Manel Teixidor Sarrià

Manuel Moreno Sanjuán

Elisabeth García Moreno

Marià Hispano Vilaseca

Carles Vallejo Calderón

Lluís Biosca Aizpurúa

Andreu Espasa de la Fuente

La memòria històrica i el món associatiu

Álvaro Fernández i Alonso (1942)

President de la Federació d'Associacions Democràtiques de la Gent Gran (FADGG). Vicepresident de la Confederació per la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya. Militant antifranquista. Condemnat a 3 i 8 anys de presó pel T.O.P. Expres polític i militant a la clandestinitat fins a la transició democràtica. Militant del PSC i membre d'UGT.

En la complexitat del procés de transició entre dictadura franquista i democràcia, va quedar clar, en aquell moment, que no hi hauria ni depuració de responsabilitats dels que van instaurar, van servir a la dictadura i van participar en la seva atroz repressió, ni reconeixement ni reparacions de les víctimes de la guerra ni dels qui van continuar la lluita per la llibertat i van contribuir, de manera decisiva, a la recuperació dels valors democràtics.

L'obsessió del franquisme, en el moment d'intent de cop militar convertit, en fracassar, en guerra civil, no era exclusivament vèncer l'enemic, sinó extirpar la llavor de la democràcia i del republicanisme; esborrar de la faç de la terra els partits polítics i qualsevol altra manifestació intel·lectual, cultural, associativa, etc. que representés aquests valors. Per a la qual cosa era necessària una repressió multiforme: des de l'extermini físic, passant per la "reeduació" als camps de concentració o batallons disciplinaris de soldats; la presó, el desterrament, les depuracions, la inhabilitació de funcions, l'anomenada "redempció pel treball", l'exclusió del treball per "roig o roja", etc. Les classificacions que va establir la dictadura, en una escala que anava des dels afectes al règim fins als irrecuperables –el que significava afusellament o llargs anys de presó– va implicar que milers d'homes i dones, sense comptar els que van haver d'exiliar-se, morissin en camps de concentració nazis o a la resistència, i els familiars de tots ells.

No obstant això la Memòria Històrica no és un element difús, que es pot fer desaparèixer en el temps, sinó, al contrari, el pas dels anys sembla fer més urgent aquesta conciliació entre passat, present i futur. La recuperació de la memòria històrica és un exercici necessari, de retrobament i pacificació d'un poble amb el seu passat, per poder enfocar amb integritat el seu present i el seu futur. I això concerneix –o concernia– als qui es van implicar en la defensa de la legalitat republicana, van continuar la lluita i a les generacions dels anys 50, 60 o 70 que van compartir o van reprendre la lluita contra la dictadura franquista, així com als familiars de totes les víctimes i també –i especialment també– a les presents i futures generacions. Cal ressaltar que la repressió de la dictadura ha sonat amb distints diapasons, depenent dels interessos dels qui estaven en el poder, però ha estat plena de plom fins a l'últim moment: el 27 de setembre de 1975 quatre afusellats, a menys de dos mesos de la mort del dictador.

L'equació de la Recuperació de la Memòria Històrica és simple: respon a la pressió social i s'articula mitjançant la societat civil, amb la participació política, de les institucions públiques i la comunitat científica i intel·lectual. Podem dir que al llarg d'aquests vint-i-cinc anys de democràcia, s'han succeït una sèrie d'etapes, a la que s'han enfrontat els qui reclamaven l'esclariment de la

veritat: de la inicial indiferència, quan no hostilitat, passant per tímides mesures: indemnitzacions, pensions, etc. S'ha aconseguit, recentment, un reconeixement de la il·legalitat de l'alçament colpista de Franco i en l'actualitat, la Generalitat, ha escomés aquest reconeixement i el Govern de l'Estat ha obert el camí d'aquesta recuperació històrica.

Són passos importantíssims. Però, sense desmerèixer les iniciatives dels estaments citats, tornem a l'equació inicial: en els últims deu anys, però fonamentalment en els cinc darrers, han proliferat les iniciatives locals, s'han constituït entitats i col·lectius que reclamen des del cens de desapareguts i la senyalització de les fosses comunes, passant pel paper del moviment obrer, en empreses emblemàtiques, en la lluita per millores laborals, per la llibertat i la democràcia; la denúncia d'actuacions repressives locals, passant per treballs científics sobre els esclaus del franquisme, tesis doctorals, anàlisis històriques, intensa literatura, filmografia... En definitiva cada cop són més importants els sectors socials que s'organitzen i reclamen la veritat, justícia, reparació –sense ànim de revenja, només de justícia– o entitats, que sensibilitzades per aquest clamor, s'incorporen a aquesta demanda, independentment dels seus objectius.

Hi ha qui (pocs, cal dir), amb pretesa ingenuïtat, ha qualificat l'adhesió de la Federació d'Associacions Democràtiques de la

Gent Gran (F.A.De.G.G.) a la "Declaració de l'Hospitalet" i a la "Comissió promemorial" i la seva actuació en el procés fundacional de la Confederació per la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya, com xocant i estranya. Aquests personatges ho han viscut com si es tractés de "l'entrada d'un desconegut en un vedat tancat". El que resulta estrany i preocupant és que els qui sostenen tan peregrina teoria, pretenguin circumscriure, única i exclusivament aquest quefer cívic, a entitats de caràcter polític o de combatents i represaliats pel franquisme que, tots reconeixem, han estat i estan en la primera fila d'aquest interès.

Una qüestió sobre la que s'ha de reflexionar és que el temps avança inexorable. Això és positiu perquè ha permès que aflorin desenes d'iniciatives a nivell de Catalunya o de l'estat espanyol, de coneixement més ampli de realitats poc o gens percebudes. L'altra cara, la negativa, és que algunes entitats de la memòria històrica estan composades per persones molt grans, i el testimoni i el seu patrimoni històric corre el perill de perdre's. I això constituiria una enorme injustícia per a ells i per a la història.

La Confederació no pretén tenir el patrimoni de la recuperació de la Memòria Històrica, sinó coadjudar intensament en aquesta tasca.

Cada entitat confederada és sobirana de la seva identitat i objectius concrets, la qual cosa no contradiu l'estreta col·laboració i posada en comú d'objectius. Amb aquest senzill argument, gens retòric, podem entendre als qui no els interessa, almenys de moment, la idea d'unir-se a la Confederació, però això no hauria de ser obstacle per a una col·laboració estreta. Seria interessant plantejar-se, al fil del que s'ha dit anteriorment, si no seria més important unificar esforços en l'empresa comú que dispersar-los. La falta de cultura unitària en aquest camp de la societat civil és un fet i pertany més a la defensa d'espais físics que a desacords en els principis defensats, que són acceptats per tots. Il·lustrat en la "Declaració de l'Hospitalet" i la Comissió pro-Memorial, de la qual la Confederació és una simple prolongació jurídica.

Un dels eixos d'actuació de la recent creada Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya (decisió de les entitats confederades, recordem) és, precisament, el propiciar i treure a la llum els tènrics anys de la dictadura franquista. Posar en relleu el que s'ha escrit i dit, bé i amb honestedat, refutar la tendència a l'avinença o a la tergiversació i aflorar el que es pretén oblidar, per fer d'això un vector d'avenç democràtic, de

coneixement i implicació de la societat; d'ensenyament de presents i futures generacions –per tal que no torni a ocórrer tanta barbàrie– i per a la qual cosa és necessària i imprescindible la implicació, la complicitat, de la societat civil, més enllà dels objectius específics, que cadascuna de les entitats, confederades o no, defensi.

En el cas concret de la F.A.De.G.G., hem dissenyat una enquesta per repartir entre les seves entitats federades, a fi de conèixer quants dels seus socis han patit d'alguna manera la repressió franquista. Els resultats seran alligonadors. Hem arribat a aquesta iniciativa a partir de les converses mantingudes amb persones de diferents entitats, perquè el pas i el pes dels anys fan que aflorin aspectes que es tenien reservats o coneixement de situacions locals, poc o gens conegudes. D'altra banda estem treballant en l'incorporació d'entitats progressistes de persones grans, en aquest quefer comú, en el que tots els esforços són pocs, donada l'amplitud de la tasca i la implicació de les persones.

Les fonts de la memòria: dels manuscrits i dels paisatges

Marià Hispano i Vilaseca

Junta Directiva de la Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya

Sovint hom pensa: què resta del passat, si de la memòria i de les vivències dels individus poden restar coneixements i lliçons per a les generacions futures?

L'obra creativa dels homes i les dones, « allò que deixem », és la resposta més freqüent però, és una resposta eficient per fer desaparèixer els nostres dubtes ?

És evident que no. Sense definicions i sense els instruments de control i recuperació de la informació que conté l'obra creativa i l'imaginari col·lectiu de les persones, tot allò amb què es poden trobar les noves generacions pot significar el no res en la construcció dels seus discursos vitals i històrics.

Definir les fonts de la memòria és definir els llegats dels homes i de les dones. D'aquestes fonts, l'obra manuscrita, la impresa, la gràfica, la fotogràfica i l'audiovisual, tant de caràcter públic com privat, conformen el llegat més conscient de la memòria, són les fonts documentals i bibliogràfiques, les fonts que disposen de mètodes descrits i recursos materials per al seu control i difusió. Altres llegats però, sovint passen desapercebuts com a fonts de la memòria històrica : l'arquitectura, les arts escèniques, la moda, les festes populars, el disseny gràfic, la percepció dels paisatges, etc. L'obra arquitectònica de Sert als Estats Units d'Amèrica és una mostra de l'arquitectura democràtica i d'avantguarda que no es va poder materialitzar a Espanya durant el franquisme; la celebració dels Jocs Florals i d'altres commemoracions populars a França o a Rússia donen sentit i escala de la repressió franquista en l'àmbit de la cultura

popular. Fins i tot els nostres paisatges, la nostra percepció del medi es converteix en una font de la memòria que cal preservar: els Pirineus com a espai de frontera i exili, les platges de la Catalunya Nord com a espai d'oblit i repressió, Mèxic com a destí d'alliberament individual i col·lectiu.

És important que les primeres polítiques encaminades a potenciar la recuperació de la memòria històrica es fixin per a definir amb rigor i amplitud de mires aquestes fonts de la memòria, i així, poder implementar els mètodes d'anàlisi, recerca, recuperació i conservació necessaris.

Paral·lelament a la clarificació del camp de treball, cal sensibilitzar les administracions per obtenir recursos econòmics i unes polítiques culturals creatives i potenciadores d'àmbits com els de la recerca científica o els mecanismes de participació ciutadana en el projecte encomanat. Cal una gestió eficaç i multidisciplinària per escoltar totes les veus i veure de totes les fonts de la memòria i així poder elaborar el guió d'un projecte per recuperar, analitzar i difondre els valors de la lluita dels nostres ciutadans per les llibertats.

El Memorial Democràtic per a la recuperació de la memòria històrica, que promou la Generalitat de Catalunya, ha de ser l'eix vertebrador d'aquest esforç col·lectiu que té com a objectiu no deixar en l'oblit el valor dels drets de les persones. Només des d'actituds polítiques valentes vers el futur trobem en la memòria un aliat al servei de la construcció d'un món millor.

Estudiosos de la memòria històrica

Aquesta secció pretén indicar alguns articles, historiadors, personatges, referències, que hagin estat o són importants com a referents per a la Memòria Històrica i Democràtica.

Avui volen referir-nos a un professor d'història català: en Pelai Pagès. Volem mostrar-vos una petita mostra de la seva producció en tres facetes força determinants. La primera és com veu la memòria històrica. Per això hem escollit un article seu publicat en la revista *El Temps* l'any 2003. La segona és un fragment d'una conferència seva en la qual tractava el període entre els anys 1956 i 1963 en l'aspecte de la repressió; és un període vital per comprendre la nostra actualitat, passada l'època immediata a la guerra i on s'incorporen les noves generacions a la lluita antifranquista. El tercer és un fragment de la introducció a un llibre que recull testimonis de la guerra civil i que ens indica la seva metodologia com a historiador.

Un historiador important per a la recuperació de la MH

Pelai Pagès i Blanch (Sant Pere Pescador, Girona, 1949) és professor d'Història Contemporània a la Universitat de Barcelona. Entre altres llibres, ha publicat *Andreu Nin: su evolución política (1911-1937)* (1975), *El movimiento trotskista en España (1930-1935)* (1977), *Una Historia del Partido Comunista de España (1920-1930)* (1978), *Introducción a la Historia* (1983), *La guerra civil espanyola a Catalunya (1936-1939)* (1987) i *La presó Model de Barcelona. Història d'un centre penitenciari en temps de guerra (1936-1939)* (1996). Va ser membre de la comissió organitzadora del I i del II Col·loqui Internacional sobre la Guerra Civil Espanyola, celebrats a Barcelona el 1979 i el 1986, respectivament. Ha estat coordinador del *Diccionari biogràfic del moviment obrer als Països Catalans* (2000) i ha dirigit *Història del moviment obrer als Països Catalans* (2001). És autor de més d'un centenar d'articles referits a la Guerra Civil, el franquisme i la transició, coordina el suplement d'història del setmanari *El Temps* i dirigeix el congrés històric que se celebra cada any amb motiu dels Premis Octubre.

La recuperació de la memòria.

La lluita per la recuperació de la memòria de la Guerra Civil ha de ser objectiu d'unió i no de discòrdia.

Pelai Pagès i Blanch

Article publicat a "El Temps" l'11 de febrer de 2003

El dia 20 de novembre del 2002, coincidint amb el vint-i-set aniversari de la mort de Franco, més de vint-i-cinc anys després de les primeres eleccions democràtiques de l'Estat espanyol, i seixanta-tres anys de la fi de la Guerra Civil, el Congrés dels Diputats espanyol adoptava una resolució insòlita: per unanimitat de totes les formacions polítiques i grups parlamentaris, aprovava una declaració de condemna contra la dictadura franquista i un reconeixement a les víctimes de la Guerra Civil i de la repressió franquista. A la resolució aprovada, entre d'altres qüestions, es deia que "el Congrés reitera que ningú no pot sentir-se legitimat, com va ocórrer en el passat, per utilitzar la violència amb la finalitat d'imposar les seves conviccions polítiques i establir règims totalitaris contraris a la llibertat i a la dignitat de tots els ciutadans, ja que això mereix la condemna i repulsa de la nostra societat democràtica. El reconeixement a les víctimes quedava molt explícit en el paràgraf següent: "El Congrés reafirma un cop més el deure de la nostra societat democràtica de procedir al reconeixement moral de tots els homes i dones que van ser víctimes de la Guerra Civil espanyola, així com de tots aquells que van patir més tard la repressió de la dictadura franquista".

Amb aquesta resolució es preveia que, sense afany de revenja ni de reobrir velles

ferides que, altrament, sembla que no s'han acabat de curar del tot, es posaria punt final a iniciatives parlamentaries similars que pretenien aprovar una de les assignatures pendents des de l'inici de la transició democràtica.

Perquè, efectivament, durant la transició, des del món de la política, es va optar per un pacte de silenci sobre el passat més immediat. Era, just i ras, el preu que les forces democràtiques d'oposició i l'esquerra van haver de pagar des del moment que van acceptar les regles de joc de la reforma política. L'aparell de l'Estat franquista havia sobreviscut i s'havia conservat pràcticament intacte en el nou Estat que, ara sota el funcionament de unes normes democràtiques, es construïa. Ningú va plantejar la necessitat de depurar una policia que estava farcida de torturadors ni de tocar un exèrcit la cúpula del qual havia fet la Guerra Civil. I els neofeixistes de tot tipus – des dels que reclamaven la "revolución pendiente" joseantoniana fins al neonazis de torn – tenien la mateixa llibertat d'acció que qualsevol altra organització democràtica. Si de seguida va quedar clar que el feixisme espanyol no tindria el seu Nuremberg – i la llei d'amnistia del 1977 va procurar que hi quedés clar –, també va quedar clar que els vençuts en aquella guerra ho continuarien sent encara durant uns quants anys....

La lenta recuperació d'uns drets històrics.

I és que va ser molt costós el procés de recuperació –no ja de la memòria, perquè encara la gent tenia por de parlar– d'uns mínims drets d'aquells a qui, durant quaranta anys, se'ls hi havia negat tots. Primer va venir el reconeixement dels militars que havien fet la guerra amb la República. Avançats els anys vuitanta, el nou Estat democràtic va concedir una pensió a aquells que podien demostrar –amb el nomenament oficial publicat a la *Gaceta de la República* o al *Diario Oficial del Ministerio de la Guerra* republicà – que havien tingut un càrrec de responsabilitat en l'exèrcit republicà. Pel camí, des de l'any 1977, ens havien anat abandonant molt d'aquells lluitadors que havien defensat les llibertats des de les trinxeres de la República. I es donava la paradoxa que, des de feia molts anys, ciutadans de països estrangers –com és el cas de les tropes mores que van fer la guerra amb Franco– cobraven sense problemes la seva pensió a costa dels pressupostos de l'Estat espanyol.

Encara faltaven, però, aquells que per haver lluitat per la democràcia, durant i després de la guerra, havien patit llargues condemnes de presó. I hom va haver d'esperar fins que la llei dels pressupostos de l'Estat dels anys 1990 i 1992 inclogués unes partides destinades a indemnitzacions per alguns supòsits previstos en la llei d'amnistia de l'any 1977 en relació als presos polítics del franquisme. La mesura, certament, va ser molt selectiva i va excloure molta gent que, en un moment o altre, havia anat a raure a camps de concentració, batallons de treballadors o presons. Els derrotats del 1939, en molts casos, podien continuar sentint que la derrota els perseguia fins a la fi dels seus dies.

En un altre front, no menys important i significatiu, hi havia els guerrillers, els maquis, aquells que, una vegada acabada la guerra, van continuar lluitant contra Franco amb les armes a la mà i que, a efectes oficials, continuen essent considerats "bandolers" i delinqüents comuns i se'ls negava tot tipus de reconeixement. En aquest cas, els supervivents de la derrota eren molts menys – ja que molts no havien superat l'anomenat trienni de terror que el franquisme va imposar entre 1947 i 1949 – però no per això el seu requeriment era menys important, just i democràtic.

Tot aquest seguit de reconeixements parcials s'havia produït sota el govern socialista, en un moment que la transició es podia considerar superada amb escreix. A desgrat de tot, però, era clar que els socialistes no volien aixecar la perdiu ni aprofitar la seva majoria parlamentària per trencar un pacte que, tot i ésser tàcit, continuava vigent. Quan l'any 1986 es va commemorar el cinquanta aniversari de l'inici de la guerra, els actes més o menys oficials que es van celebrar foren més aviat tebis i descafeïnats.. En alguns aspectes fins i tot semblava que es commemorava un esdeveniment que podia haver succeït feia cinc-cents anys.

La memòria reivindicativa.

A la segona meitat dels anys 90 – ara ja amb el Partit Popular al poder – la situació sobre la recuperació de la memòria de la guerra va començar a fer un tomb significatiu.

D'entrada perquè van sorgir noves associacions d'àmbit estatal, o en alguns casos regionals, com l'Associació Arxiu, Guerra i Exili o la murciana *Asociación Caídos por la Libertad*, que es plantejaven recuperar la memòria sobre la Guerra civil i les conseqüències que havia provocat des d'un aspecte molt més reivindicatiu. Recuperar la memòria implicava, en primer lloc, el coneixement, sense impediments de cap classe, de tota la veritat històrica. Volia dir l'accés lliure a tota mena d'arxius que encara eren inaccessibles als historiadors. Aquest historiador encara recorda la defensa aferrissada que dos representants dels arxius militars feren del dret a preservar l'honor de les persones en un congrés celebrat a Salamanca la tardor del 1987. Perquè sovint allò amb que sempre es xocava era amb la repressió franquista tant a la guerra, com a la llarga postguerra, plena d'episodis de difícil justificació...

Altrament, existeixen col·lectius, alguns d'ells constituïts oficialment des de l'inici de la transició, que pressionaven els poders polítics, a través de partits afins, perquè hi hagués una rectificació pública de la política que s'havia anat seguint en relació a la memòria de la guerra i del franquisme. Associacions d'antics presos polítics o d'exguerrillers van començar a trobar un suport que no havien tingut fins aleshores. A vint-i-cinc anys de distància de la mort del dictador semblava que l'alarma politicomilitar que podia haver existit durant la segona meitat dels anys setanta i bona part dels vuitanta estava ja desactivada. Ara, però, es continuaven mantenint no poques prevencions ideològiques. Sota el pretext que era negatiu reobrir velles ferides de la guerra, però tot ignorant la importància que per una societat democràtica posseeix el coneixement de la seva història com a inevitable referent de futur, en repetides ocasions la nova majoria del Partit Popular es negava a donar suport a diverses iniciatives parlamentàries que

pretenien condemnar explícitament el franquisme o rehabilitat determinats col·lectius encara marginats.

I la iniciativa va començar a plantejar-se en els diversos parlaments autonòmics.

Els guerrillers, per exemple, van veure com, el maig del 2000, les Corts Valencianes aprovaven per

unanimitat una resolució en la qual el Consell havia d'instar totes les administracions de l'Estat a adoptar mesures per un "reconeixement social" de "la lluita per les llibertats" protagonitzada pels guerrillers després de la Guerra Civil. De manera explícita la resolució feia esment als "drets socials i pensions" – inclosa la de viduïtat – que pel període militar de lluita havia de correspondre als guerrillers.

No va ser fins el 16 de maig del 2001 que el Congrés dels Diputats aprovava finalment la resolució unànime que reconeixia la lluita dels guerrillers. Era, però, un mer reconeixement moral que, ara per ara, no ha anat acompanyat de cap mesura compensatòria. El greuge comparatiu amb aquells guerrillers - espanyols i catalans – que havien participat en la resistència a França, que després de la guerra foren considerats uns herois i condecorats i posteriorment gaudiren de la pensió corresponent, era més que evident.

Paral·lelament, el Govern de la Generalitat de Catalunya, l'agost del 2000, aprovava un decret que pretenia resoldre la injustícia històrica comesa per la llei de pressupostos de l'Estat del període 1990-1992, i preveia unes indemnitzacions econòmiques als qui havien sofert presó i tenien més de 65 anys.

L'any següent, altres parlamentaris autonòmics, com per exemple el de Castella i Lleó, aprovaven resolucions similars sempre amb l'objectiu de superar la injustícia comesa per la llei d'amnistia del 1977. No cal dir que, hores d'ara, molts dels possibles beneficiaris s'havien acomiadat d'aquest món. Tot i així, en el cas de Catalunya, la Generalitat va veure com les expectatives que havia previst se superaven amb escreix i eren molts més dels que havia imaginat aquells que sol·licitaven indemnitzacions. I això que tothom havia de demostrar amb "papers" oficials la seva reclusió, la qual cosa no sempre era fàcil.

Les fosses comunes. Quan la recuperació de la memòria històrica seguia, doncs, per la via del reconeixement ètic i social, l'any 2002 va sortir a la palestra històrica, amb tota la seva intensitat, el tema de l'existència de les fosses comunes. Una associació acabada de constituir, anomenada Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica (ARMH), feia bandera del tema i presentava tot un seguit d'exigències al respecte que deixaven els poders públics sense arguments. El tema, evidentment, no era nou. Des de feia anys, particulars i associacions diverses havien exigit que el nou Estat democràtic – que cada vegada era menys nou – reconegués explícitament que moltes de les víctimes de la repressió franquista, tant durant la guerra com després, havien estat enterrades en fosses comunes de qualsevol manera. Pedro Camons, un barceloní d'origen extremeny, per exemple, fa anys que es baralla amb l'Ajuntament de Mèrida perquè es rehabiliti i s'aixequi un monument allà on van enterrar el seu pare, juntament amb alguns centenars més de ciutadans republicans de la ciutat extremenya.

Però ara la novetat era que aquesta associació defensava la necessitat d'exhumar els cadàvers i realitzar les proves de DNA per tal d'identificar totes i cadascuna de les restes mortals de les fosses comunes. L'aparició d'alguns familiars de víctimes que tenien la certesa que els seus parents i amics havien estat enterrats en fosses i ara volien recuperar les seves restes, i l'excavació, amb gran acompanyament mediàtic, d'alguna fossa comuna amb el corresponent enterrament en un cementiri catòlic, foren suficients perquè més d'un partit es deixés arrossegat per una reivindicació que, tal i com s'està portant a terme, ha d'ésser discutida.

En primer lloc, perquè la identificació a través de unes proves de DNA de les restes mortals és extraordinàriament complexa i costosa, i només té sentit si es disposa d'un banc de dades de DNA dels presumptes familiars vius. El cost de l'operació és notable, i, com a mínim, és lícit preguntar-se si l'estat – o sigui, tots els contribuents – ha de destinar les despeses per a una operació milionària – de molts milions d'euros – quan encara queden col·lectius vius, directament afectats per les conseqüències de la guerra, a qui encara se'ls neguen els drets més elementals.

En segon lloc, perquè han aparegut també fills, néts o germans d'enterrats en fosses comunes que s'han oposat a tocar les restes dels seus

familiars perquè no volien tornar a reviure tot el patiment sofert. I associacions com ara l'*Asociación de Familiares y Amigos de la Fosa Común de Oviedo* – on hi ha enterrades unes 1700 víctimes – tenen una actitud molt més clara al respecte. El seu president, Celestino Martínez, ha afirmat explícitament: "*No queremos exhumaciones porque pueden provocar enfrentamientos entre los familiares*". I únicament defensen aquelles exhumacions a fosses on hi hagi enterrades poques víctimes i en les quals tots els familiars implicats hi estiguin d'acord.

Altrament, fins ara tota la tasca que ha desenvolupat l'ARMH ha vingut acompanyada d'una mena de gran circ mediàtic. Els mitjans de comunicació en general s'han fet ressò de la seva activitat d'una manera desproporcionada –segurament més per una certa morbositat que no per l'interès d'una notícia que era coneguda des de feia molt anys–, molt lluny de la discreció que s'ha d'abordar un tema que desperta moltes sensibilitats, i d'interès humà o fins i tot científic que hom pot tenir sobre la repressió de la guerra.

Finalment, es poden plantejar dubtes respecte a si la recuperació de la memòria històrica s'aconsegueix fent desaparèixer les fosses comunes. Més aviat, sembla que tot al contrari. Descobrir totes les fosses comunes que hi ha, identificar-les i conservar-les, sembla una bona via de recuperació. Dignificar els morts i recordar-los com a lluitadors per la llibertat, també. Fer les exhumacions en aquells casos en que hagi l'acord entre els familiars implicats i sempre que es realitzin amb les suficients garanties de rigor humà i científic, per què no? Però, en cap cas, fer desaparèixer les fosses – el seu record ha d'ésser una garantia de futur – ni convertir les exhumacions en objecte de triomf per a ningú. Cal ser molt escrupolós quan es tracta de la vida i la mort de les persones. La lluita per la recuperació de la memòria ha d'ésser, abans que tot, un objectiu d'unió i no de discòrdia entre tots els qui treballen perquè en el futur no sigui possible la repetició d'episodis històrics com els d'una guerra civil que va causar la mort de milers de persones. Alguns d'aquests milers avui encara romanen enterrats en les fosses comunes, que en cap cas han de ser taüts per a la memòria.

La repressió en el període d'estabilitat

Pelai Pagès i Blanch

Fragment de la conferència inaugural que l'autor va impartir en el congrés "Franquisme i repressió" la tarda del dia 21 d'octubre de 2003, a la Universitat de València.

Si la repressió de postguerra va ser, indubtablement, la que va assolir més intensitat i va ser la més dura, el règim franquista en cap cas va baixar la guàrdia en el futur. La repressió de postguerra, a més, va ser un fenomen de llarga durada i els seus efectes es van perllongar fins a iniciats els anys cinquanta. L'any 1952, tretze anys després d'haver-se acabat la guerra, encara hi havia a les presons espanyoles presoners de l'etapa bèl·lica pendants de condemna, com va poder constatar, en una inspecció que va realitzar sobre el terreny la *Commission Interantionale contre le Régime Concentrationnaire*. I durant tota la dècada dels anys cinquanta, la justícia militar va seguir actuant impertèrrita, fins al punt que, el 1958, encara es va crear un Jutjat Especial Militar que tenia com a missió "*dotar de la debida eficacia la actuación de los funcionarios judiciales que han de intervenir en la persecución de las actividades extremistas que se han producido recientemente en diversos lugares de la Nación*".

El coronel d'infanteria Enrique Eymar Fernández fou nomenat jutge militar especial amb jurisdicció a tot el territori de l'Estat i tingué una actuació destacada en la detenció i processament del dirigent comunista Julián Grimau.

I és que, a partir de mitjans del anys cinquanta, va començar a haver una nova conflictivitat social i política a l'Espanya franquista, que no tenia vinculacions directes amb la guerra civil ni amb la derrota republicana. Ja durant el curs 1956-1957 els estudiants universitaris van iniciar unes mobilitzacions que no es deturarien al llarg del que restava de franquisme. El gener de 1957 els universitaris de Barcelona havien participat en la nova campanya ciutadana de boicot contra els tramvies barcelonins, i el 21 de febrer, 800 universitaris catalans es reunien al Paranimf a la primera Assemblea Lliure d'estudiants. Era el punt de partida d'un moviment estudiantil que va aconseguir els seus èxits més importants durant la dècada dels anys seixanta, sobretot amb la constitució, el 1966, del Sindicat Democràtic. Dos anys més tard, el 1959, tenien

lloc a Catalunya dos moviments especialment significatius: la campanya de la P, que consistia a escriure la lletra P (de protesta) per les parets dels pobles i ciutats de Catalunya, i la campanya contra Galinsoga, el director de *La Vanguardia Española*. L'any següent es produïen els fets del Palau de la Música. Era clar que una nova oposició catalanista i ideològicament plural s'estava desenvolupant.

Paral·lelament, els importants canvis econòmics i socials que va experimentar la societat espanyola a començaments dels anys seixanta com a conseqüència de la promulgació del Pla d'Estabilització de 1959, van provocar l'esclat d'una nova conflictivitat que es va inaugurar amb les importants vagues d'Astúries de l'any 1962. Fou a partir d'aquests moments quan el règim es planteja, de bell nou, adequar els mecanismes repressius a la nova situació. Ja el juliol de 1959 havia promulgat una nova *Ley de Orden Público*, que va substituir la llei del mateix nom del període republicà i que posava de manifest les noves urgències repressives, sobre tot perquè a través d'aquesta nova llei s'utilitzaria, per activa i per passiva, la mesura extraordinària d'aplicar els estats d'excepció. Si Espanya, de fet, ja vivia en un permanent estat d'excepció, la nova llei permetia el govern recórrer a mesures extraordinàries "*cuando, alterado el orden público, resultaran insuficientes las facultades ordinarias para restaurarlo*". Si en l'etapa anterior únicament s'havia aplicat l'estat d'excepció en dues ocasions – el febrer de 1956 i el març de 1958 –, només a l'any 1962 el govern el va haver d'aplicar en dues ocasions més.

I és que l'any 1962, fou un any especialment conflictiu. A més de les vagues d'Astúries, que van inaugurar la intensa conflictivitat social, el juny de 1962 es va celebrar el famós *contubernio de Munic*, la reunió que van protagonitzar, en el marc del IV Congrés del moviment Europeu, un centenar de personalitats espanyoles que pertanyien a l'oposició moderada. Justament, els dos estats d'excepció van tenir com a motivació "*la ilegal paralización*

de las minas de carbón y otras empresas", en el primer cas, i, en el segon, *"las campañas que desde el exterior vienen realizándose para dañar el crédito y prestigio de España"*, referides a la reunió de Munic. No cal dir que aquest augment de la conflictivitat es va reflectir en un important increment de la repressió: si la brigada d'Investigació Social, *la político-social*, en el decurs de l'any 1961 havia practicat 1.335 detencions en el conjunt de l'Estat, aquest nombre augmentà a 2.438 l'any 1962; prop d'un miler d'aquestes detencions –en concret 996– procedien de vagues i conflictes laborals. A més, els tribunals militars i els consells de guerra continuaven essent els instruments més utilitzats pel govern per reprimir les oposicions al sistema. Segons l'Alt Estat major de l'Exèrcit, els anys 1961 i 1962, van ser condemnats per tribunals militars 414 i 376 persones, respectivament. Alguns consells de guerra d'aquest darrer any van ser especialment significatius, com el que va condemnar alguns estudiants de Barcelona el 5 de març de 1962 a diverses penes de presó o el que, el 22 de setembre de 1962, va condemnar a mort l'estudiant Jordi Conill. El novembre del mateix any, la justícia militar iniciava ordre de processament contra Julián Grimau, el dirigent del PCE que moriria executat a Madrid l'abril de 1963 inculpat per suposats delictes comesos durant la Guerra Civil. I és que l'any 1963, el mateix any en què el director de cinema Luís García Berlanga estrenava la pel·lícula *El Verdugo*, va ser especialment luctuós. A més de la mort de Grimau, el 7 d'agost, Ramon Vila Capdevila, el darrer guerriller català, conegut amb el sobrenom de "Caracremada", moria en un enfrontament amb la Guàrdia Civil, i el dia 17 d'agost eren executats a garrot els militants anarquistes Joaquim Delgado i Francisco Granados. Era evident, per tant, que el règim mantenia intacta tota la seva càrrega repressiva.

Justament a finals de l'any 1962, las Comissió Internacional de Juristes de Ginebra havia donat a conèixer el seu informe sobre *El imperio de la Ley en España*, que es va convertir en una denuncia internacional contra el règim franquista, acusat de règim dictatorial, de lesionar permanentment els drets més elementals de l'individu i d'utilitzar mètodes repressius que continuaven abusant de la jurisdicció militar contra delictes que en casos normals haurien d'ésser jutjats per tribunals ordinaris. A desgrat que Manuel Fraga Iribarne, aleshores ministre d'Informació i Turisme,

convoqués una roda de premsa el dia 6 de desembre de 1962 i titllés l'informe de tendenciós, era evident que la Comissió Internacional de Juristes acabava de posar el dit a la nafra. Quasi vint-i-cinc anys després d'haver-se acabat la Guerra Civil, les coses no havien canviat tant: l'any 1964 el règim va commemorar amb tota la parafernàlia del cas els pomposos 25 anys de pau, quan encara se seguia assassinant per motius polítics.

La novetat repressiva de l'any 1963 va ésser, però, la constitució del Jutjat i del Tribunal d'Ordre Públic, definitivament promulgats per la Llei de 2 de desembre de 1963. Era el pas de la jurisdicció militar a la jurisdicció civil en matèria repressiva, sens dubte derivat de la pressió internacional que els diferents organismes jurídics havien exercit al llarg del franquisme. La important onada de protestes internacionals amb motiu de l'afusellament de Grimau no era aliena al nou canvi que estava experimentant la repressió franquista. De manera que el TOP va acabar sent, a partir de la seva constitució, l'organisme paradigmàtic de la repressió judicial a partir d'aquest moment. Utilitzant sistemàticament la Brigada d'Investigació Social, que actuava com a policia judicial, el TOP va actuar de manera contundent des de 1963 fins que va ser suprimit, el 5 de gener de 1977. Les dades de què disposem sobre l'activitat d'aquest tribunal i que ha donat a conèixer Juan José del Águila són prou rellevats: els 22.660 expedients que va incoar van servir per a processar unes 53.500 persones; va dictar 3.889 sentències, el 75% de les quals van ser condemnatòries i el total de processats amb sentències supera les 9.000 persones. Val destacar també que la quarta part dels judicis van ser col·lectius, ja que afectaven més de tres persones i, en alguns casos, van ser gairebé multitudinaris, com per exemple el que el 24 de desembre de 1964 va jutjar 40 miners asturians. Altrament, en el decurs de la seva vida judicial, el TOP va imposar un total de 11.731 anys de presó i multes que van superar els 31,5 milions de pessetes. No cal dir que els delictes que s'imposaven als encausats eren els de sempre: sota el delicte genèric en contra de la seguretat interior, per ordre d'importància numèrica, trobem delictes com el d'associació il·lícita, propaganda il·legal, reunions o manifestacions no pacífiques, tinença d'armes, explosius o terrorisme, desordre públic o delictes contra el *Jefe del Estado*.

“Aquella guerra tan llunyana i tan propera (1936-1939). Testimonis i records de la Guerra Civil a Catalunya”

Pelai Pagès i Blanch

Fragment de la introducció al llibre. Pagès Editors, Lleida 2003.

Els autèntics autors del llibre són, certament, els protagonistes. En la mesura de les nostres possibilitats, la feina de l'historiador s'ha limitat a transcriure, organitzar i contextualitzar històricament els episodis narrats i només algun cop, per donar coherència al relat i a la història, hem reelaborat l'experiència viscuda. Però en tots els casos hem intentat ser fidels a allò que explicava cadascun dels protagonistes: de vegades hem mantingut textualment el relat parlat, unes altres hem introduït lleugeres modificacions formals per raons narratives i literàries i, finalment, només en casos extrems hem reelaborat allò que ens explicaven els nostres autors. Conscients que els protagonistes posseïen experiències diferents, i a vegades postures polítiques i ideològiques clarament contrastades, hem procurat mantenir la suficient equidistància i no entrar en consideracions que ens poguessin donar peu a fer interpretacions. D'aquesta manera, quan han existit contradiccions clares en els plantejaments i en les experiències dels nostres protagonistes, hem procurat que quedessin ben explicats tots els posicionaments i tots els arguments possibles.

No sé si hem reeixit en el nostre intent, perquè una de les experiències de l'historiador quan treballa amb fonts vives com són les orals, referides al període de la guerra, és la de constatar que, en la majoria dels casos, la gent que va viure la guerra amb unes posicions ideològiques i polítiques ja ben afermades, actualment manté, a grans trets, els mateixos

principis que havia defensat en aquells anys. Encara que hom hagi canviat amb el pas del temps, en la majoria dels casos hom segueix defensant la seva actuació durant la guerra. Molt poques vegades es produeix un reconeixement d'errors i una autocrítica. És veritat que, en algun cas, hi ha protagonistes que diuen explícitament “vam cometre errors” o “ens podíem equivocar”. Però són els mínims. La reivindicació del passat comporta, gairebé sempre, la reivindicació de la política i de l'actuació que hom va desenvolupar.

En tot cas, però, no ha estat la nostra intenció aprofundir en un debat polític ja prou conegut i gairebé exhaurit. Si bé no l'hem evitat – i era difícil fer-ho en tractar de la guerra civil – ens ha interessat més l'experiència viscuda, tant en l'àmbit de la vida quotidiana, a la reraguarda com al front. Pensem que és en aquest terreny on els nostres protagonistes podien fer més aportacions al coneixement de la història. I, a la vista dels resultats, no crec que ens haguem equivocat. Al llibre hi apareixen des de les experiències escolars de molts dels nostres protagonistes, fins a les primeres experiències laborals, polítiques i sindicals, passant per les vicissituds que van experimentar durant la guerra en tots els àmbits possibles: les penalitats, la fam, les persecucions, els bombardeigs, la guerra als fronts, la fugida a l'exili....

Aclariment i finalitats

"En l'esforç de recerca entorn a la Memòria Històrica en la seva més ampla significació, assolint, prioritàriament el caràcter de subjecte i amb el rigor científic necessari i el màxim respecte per les persones i fets." (Article 4 dels Estatuts).

A l'article 4 dels Estatuts de la Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya s'explicita la nostra intencionalitat pel que fa a la funció que en el terreny de la recerca han de tenir les nostres associacions. Fins ara la investigació en matèria social a Catalunya i en general a Espanya ve determinada majoritàriament per les instàncies acadèmiques. La reduïda ajuda de les institucions públiques va dirigida als instituts de recerca, especialment universitaris, de forma que són aquests els que determinen els temes i els objectes d'estudi. Els protagonistes dels fets, actituds o fenòmens que s'estudien, no tenen més funció que la d'objectes de l'estudi.

Aquest fet, freqüent a l'Europa de fa trenta anys, encara és habitual en el nostre país. Va caldre que el món associatiu francès, alemany o anglès, per exemple, situés als professionals de la recerca, universitaris o d'institucions especialitzades, en el seu lloc de professionals al servei d'aquest moviment associatiu, quan es tractés d'estudis sobre els aspectes culturals, socials o pel que fa a les ciències humanes, impulsats per aquest moviment. En tot cas, quan la iniciativa prové d'instàncies acadèmiques, de cap manera s'ignoren els drets deontològics dels protagonistes que constitueixen la matèria d'estudi.

A França hi ha un exemple paradigmàtic d'aquesta mena d'investigació en el "*Institut de Recherches Economiques et Sociales*". Aquesta institució creada l'any 1982 està formada per les sis organitzacions sindicals franceses més representatives i és finançada amb fons públics. La seva funció és disposar dels recursos necessaris per a l'anàlisi dels fenòmens econòmics i socials en els diferents espais d'intervenció dels sindicats. Per tant, la demanda i tipus d'anàlisi en forma d'investigacions, estudis, seminaris, cursos, edicions, revistes... és responsabilitat de les organitzacions sindicals.

A Catalunya i a Espanya la cooperació entre el moviment associatiu i les institucions de recerca o simplement els investigadors, pràcticament sempre historiadors, ha estat bàsicament de dues maneres:

- La funció del moviment associatiu té com a objecte d'investigació. És una funció purament passiva. La metodologia i la major part de les vegades el mateix tema de la recerca és del ressò de l'investigador. Els individus o associacions es sotmeten a "l'expert". Aquesta situació té dues causes principals: la incapacitat del moviment associatiu i el finançament a través de les institucions de recerca.

- En el terreny de l'autobiografia o biografia i testimoni individual o en alguns casos de col·lectius o entitats. Aquesta funció del moviment associatiu té una gran component passiva ja que, si bé la temàtica és la pròpia de l'entitat o persona, en la majoria dels casos no passa de ser una peça dins d'una visió o esquema polítics ja establerts, és a dir, és una narració quasi literària, justificativa d'una actitud o militància política en el cas de que l'autor sigui el mateix protagonista i si és producte de l'historiador (com per exemple, per a la història oral) estem en el cas anterior. Aquesta situació també té dues causes principals: la necessitat, totalment legítima, de les generacions en camí de desaparèixer de deixar el seu testimoni i reafirmació política però sense un adequat marc metodològic i de recursos i la moda de la microhistòria substituint una teoria històrica coherent.

És evident que aquesta situació ha de canviar a Catalunya el més aviat possible. Repeteixo que gran part de la responsabilitat d'aquesta situació és dels propis protagonistes o del moviment associatiu, ja que no prenen la iniciativa dels pocs estudis que es fan a Catalunya. Des d'ací fem una crida a tot el món associatiu per que impulsin la recerca pròpia i exigeixin els recursos necessaris; per la nostra part prediquem amb l'exemple.

Aquesta secció de la revista està dedicada a informar dels nostres esforços en aquest sentit i dels resultats o de la marxa de la recerca que estem efectuant o en les que participem.

Informe preliminar de l'enquesta sobre la Memòria Històrica i Democràtica

6 de novembre de 2004

Entitats que formen la Comissió Pro-Memorial:

ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXPRESOS POLÍTICS
PONT DE LA LLIBERTAT: L'HOSPITALET ANTIFRANQUISTA
AAGE-ADERFE (guerrillers)
AMICAL DE MAUTHAUSEN
ASSOCIACIÓ D'EXINTERNATS DEL FRANQUISME A CATALUNYA
ASSOCIACIÓ DE FAMILIARS DE REPRESALIATS DEL FRANQUISME
ASSOCIACIÓ MUSEU DEL VENT
ASSOCIACIÓN PARA UN MEMEORIAL DEMOCRÁTICO DE LOS TRABAJADORES DE SEAT
ASSOCIACIÓ D'ÀNTICS MILITARS DE LA REPÚBLICA (AAMR)
ASSOCIACIÓ D'EXCOMBATENTS I VÍCTIMES DE LA GUERRA (PSC)
ASSOCIACIÓ PER A LA RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA DE CATALUNYA
ASSOCIACIÓ PRO MEMÒRIA ALS IMMOLATS PER LA LLIBERTAT A CATALUNYA
CENTRE D'INVESTIGACIÓ DE LA LITERATURA CONCENTRACIONÀRIA (CILEC)
COMISSIÓ CÍVICA PER A LA RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA
CENTRE D'ESTUDIS DEL BAGES
FILS ET FILLES DES RÉPUBLICAINS ESPAGNOLS ET ENFANTS DE L'EXIL
FUNDACIÓ CATALANA D'INVESTIGACIONS MARXISTES
FUNDACIÓ CIPRIANO GARCIA
FUNDACIÓ PERE ARDIACA
GRUP DE RECERCA DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA DE MATARÓ
GRUP DE RECERCA DE L'ÉPOCA FRANQUISTA
HISTÒRIA I MEMÒRIES DE FAMÍLIA
INSTITUT PER A LA RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA
"LES DONES DEL 36"
RECUPEREM LA MEMÒRIA HISTÒRICA: RECUPEREM ELS REFUGIS PILAR FRUTOS SOLER

Grup de Treball:

Tomàs Chicharro (coordinador), Enric Pubill, Salvador Goya, Javier Tebar, J.Serra, Enric Cama, Carme Conill, Maria Rosa Borràs, Pepi Barrera, Josefina Piquet, Marià Hispano, Jaume Valls, Antonio Mayo, Joan G.Tristany.

Equip Tècnic:

Tomàs Chicharro (invest.psicologia social), Rosa Carbò (sociòloga), Núria Arias (dipl.en GAP), Elsa Collado (politòloga), Elisabet García (historiadora).

INTRODUCCIÓ.

Després de nombrosos anys de demanar la creació del Memorial Democràtic, és a dir, la concreció i materialització de la memòria històrica, per les condicions propícies, és arribat el moment. El Govern de la Generalitat va a proposar al Parlament la creació d'aquest ens en forma d'entitat de Dret Públic mitjançant una llei que pot ser presentada a la tardor.

Les Associacions signants de la Declaració de l'Hospitalet, com a protagonistes principals d'aquesta memòria històrica, no volen mancar a aquesta fita històrica ja que són no solament els principals promotors, sinó també, en gran part, els responsables de que els valors que amb la seva lluita varen defensar siguin transmesos el més fidelment possible a les noves generacions, alhora que amb una acurada adaptació a la situació i necessitats actuals i futures.

Quan volem determinar el contingut i la finalitat de la recuperació de la memòria històrica i democràtica del període franquista, el primer problema amb que ens trobem és el de la definició d'aquesta mateixa. Es tracta d'una mena d'objecte o artefacte institucional o d'un concepte abstracte o d'un record col·lectiu o d'un tema d'historiadors, o de... què?

Davant de la perplexitat de no saber exactament respondre, almenys hi ha dues coses de que sembla que estem raonablement segurs: primerament, que la memòria històrica està al cervell, en els sentiments, és a dir, en l'experiència dels qui van viure aquella època i especialment dels qui van patir i lluitar contra el franquisme i la segona que encara conservem documents i testimonis dels qui ja no hi són entre nosaltres, és a dir, proves disperses o ja recollides i d'altres que esperen ser desenterrades o descobertes.

Creiem saber, doncs, a on podem trobar la memòria històrica, on està amagada, camuflada, on s'ha pogut preservar de la destrucció per part primer, del franquisme i, també, és de justícia reconèixer-ho, del pacte de silenci i oblit que va imposar la transició i d'un llarg període posterior, amb governs de centre, dreta i d'esquerra, que d'això no se salva ningú, excepte dels que pensen que no oblidar significa no solament no repetir sinó, també, que resten ferides que els franquistes i els seus aliats i còmplices van causar als drets

fonamentals de les persones i dels pobles, que no prescriuen i que cal passar la lliça i els deures a les generacions properes perquè, com a mínim, la nostra experiència els serveixi per lluitar pels seus drets individuals i col·lectius. Molts de nosaltres pensem, com deia en Brecht, que el ventre de la bèstia encara és fecund i que els quatre genets de l'Apocalipsi encara cavalquen pel món.

L'objecte d'aquest treball és extreure del nostre cervell, dels nostres sentiments i emocions tota aquesta part de la nostra vida i de la nostra societat, encara que a vegades es faci esment a documents i estudis.

Aquest és el propòsit de l'enquesta que hem realitzat amb la intenció d'esbrinar quin és el parer i expectatives del col·lectiu de lluitadors per la democràcia i la llibertat durant el franquisme que representem a les nostres entitats. Però estem segurs que la nostra opinió, avalada per l'experiència recollida de la lluita antifranquista i de la posterior fins ara, és compartida per la majoria de la societat catalana.

L'enquesta ens permet, una vegada analitzada convenientment, extreure conclusions bàsiques per aportar consells i indicacions respecte al Memorial Democràtic en el sentit d'aquesta fidelitat i projecció vers les noves generacions. Aquest informe conté, doncs, els anàlisis documentats de l'enquesta i a la vegada que avança aquests consells, amb una marcada vocació de que puguin ser pràctics i aplicables, encara que hagin de ser sotmesos a una discussió i aprofundiment el més ampli possible.

L'enquesta consta de tres parts ben diferenciades. Per tant, dedicarem tres capítols als seus anàlisis pormenoritzats, un per a cada part. La primera part està basada en l'expressió i anàlisi de les actituds, de les que s'en deriven els sentiments i emocions reveladors i sincers que són el subtracte i llavor de la nostra acció, en la lluita per la llibertat i ara, en la voluntat de transmetre els valors.

La segona part pretén cercar els elements constitutius del franquisme i de les relacions entre ells; d'alguns, de la seva inquietant i permanència entre nosaltres, més o menys disfressats i d'altres la total desaparició. És obvi que el Memorial té la obligació de destacar aquesta presència i les relacions i advertir dels perills que això comporta i preveure de les condicions que poden fer possible el renaixement.

Els valors i els ideals a transmetre són la matèria de la tercera part. Però hi ha de nous que han aparegut i que encara no són drets; és a dir, cal lluitar perquè ho siguin. Estem segurs que el nostre esperit de lluita és el mateix que pot permetre aquest progrés a les noves generacions a condició que sapiguem transmetre'ls.

La mostra s'ha fet a partir de 185 individus i és representativa d'una població d'unes 2.500 persones afiliades o participants en les activitats de les 20 entitats signants de la Declaració de l'Hospitalet. Aquest col·lectiu correspon, en la seva majoria, als denominats "lluitadors per la llibertat", així qualificats pel Congrés de Diputats l'any 2003. L'espectre polític és molt ampli, especialment de l'esquerra i l'abast geogràfic correspon a tot Catalunya i en alguns casos residint en altres parts de l'Estat.

La mitjana d'edat és de 55 anys en un ventall des dels 90 als 23 i, també, dada important la suma de fills i de nets que és de 6 persones de mitjana (2,5 fills i 3,5 nets). En conseqüència, la influència directa per efectes demogràfics i de transmissió la podem multiplicar per 7 com a mínim; això és important ja que la transmissió de la memòria s'ha fet, quasi exclusivament per via familiar. La transmissió per via dels mitjans de comunicació és recent, parcial i insuficient, quan no tendenciosa, i per via de l'escola ha estat pràcticament inexistent, tal com ho demostra l'enquesta. Aquest efecte multiplicador es veu augmentat extraordinàriament a través de les funcions, influència i prestigi de les entitats compromeses en l'enquesta. Per tant, els resultats i conclusions de l'enquesta i de l'estudi són altament representatius de la part de la societat que reclama i que fa de la creació del Memorial Democràtic una necessitat ciutadana ineludible.

La raó fonamental de l'enquesta, estudi, conclusions i orientacions és, òbviament, d'ajudar participant en el projecte de la Generalitat. En aquest sentit creiem estar cobrint tres funcions bàsiques: a) destacar els sentiments, emocions i actituds positives necessàries per atreure, per desenvolupar la necessitat social i individual per conèixer i/o conservar la Memòria històrica i projectar-la vers el futur; b) contribuir a assenyalar els continguts històrics determinant els elements constitutius del franquisme, com a institucions, moviments, funcions, etc., i les seves relacions recíproques; c) la projecció pedagògica dels valors mitjançant la determinació dels que varem defensar els fonaments bàsics de llibertat i democràcia i de com es podem projectar al futur.

PRIMERA PART

S'analitzen les actituds que comprenen els sentiments i emocions amb les seves components cognitives, afectives i de comportament, a través de cinc grans qüestions o àmbits mitjançant la tècnica del diferencial semàntic. Són: 1) la lluita antifrancquista, 2) la repressió, 3) el record, 4) les noves generacions i 5) el Memorial.

La primera part persegueix fonamentalment dotar al Memorial de:

a) reproducció fidel d'aquests sentiments, emocions i actituds,

b) poder de transmissió a les noves generacions mitjançant:

- adaptació a les noves sensibilitats.

- projecció dels sentiments positius per estimular actituds socials constructives i progressistes.

La lluita antifrancquista va ser?

Molt	necessària
Molt	forta
Molt	útil
Molt	llarga
Molt	important
Molt	perillosa
Molt	profunda
Molt	just
Molt	difícil
Molt	propera
Molt	esperançadora
Molt	activa
Bastant	abundant
Molt	valuosa
Bastant	constant
Molt	positiva
Bastant	coneguda
Bastant	eficaç
Molt	solidària

La repressió va ser?

Molt	forta
Una mica	inútil
Molt	llarga
Molt	important
Molt	perillosa
Molt	dura
Molt	inhumana
Molt	profunda
Una mica	ràpida
Molt	injusta
Molt	activa
Molt	abundant
Molt	insuportable
Molt	constant
Una mica	coneguda
Una mica	eficaç
Una mica	paralitzant

El teu record és?		Per les noves generacions, la memòria històrica ha de ser?		El Memorial Democràtic ha de ser?	
Molt	necessari	Molt	necessària	Molt	necessari
Molt	fort	Molt	gran	Molt	útil
Molt	útil	Molt	forta	Molt	important
Una mica	molest	Molt	útil	Bastant	dur
Molt	important	Molt	llarga	Bastant	vermell
Bastant	dur	Molt	important	Una mica	alegre
Bastant	amarg	Bastant	dura	Molt	profund
Molt	profund	Una mica	amarga	Molt	compromès
Bastant	profitós	Molt	profunda	Bastant	invariable
Bastant	proper	Molt	justa	Molt	profitós
Bastant	esperançador	Molt	profitosa	Molt	proper
Bastant	actiu	Molt	solidari	Molt	esperançador
Bastant	abundant	Molt	propera	Molt	actiu
Una mica	excitant	Molt	esperançadora	Una mica	obligatori
Bastant	dolorós	Molt	activa	Molt	abundant
Una mica	suportable	Bastant	obligatoria	Molt	fonamental
Bastant	normal	Molt	abundant	Molt	natural
Una mica	angoixós	Molt	fonamental	Molt	normal
Bastant	cert	Molt	valuosa	Molt	durable
Molt	durable	Molt	normal	Molt	positiu
Bastant	positiu	Molt	certa	Bastant	modern
Bastant	precís	Molt	durable	Molt	conegut
Molt	fidel	Molt	positiva	Bastant	senzill
Una mica	absolutori	Bastant	modernitzada	Bastant	estès
		Molt	coneguda	Una mica	varis

SEGONA PART.

La segona part de l'enquesta pretén posar al descobert els elements constitutius del franquisme, el seu nucli dur. Són aquells elements i institucions que al llarg de la vida del dictador van fer pinya per constituir el seu règim en els principals aspectes, repressius, polítics, ideològics, legislatius, etc. Alguns d'ells van desaparèixer amb la mort del dictador i la caiguda del seu règim però d'altres l'han sobreviscut i continuen sent institucions bàsiques, naturalment, més o menys transformades o adaptades a la nova situació. De totes elles destaquem, a títol d'exemple per prou conegudes, l'Exèrcit i l'Església Catòlica. La llista es fa llarga i podem afegir la Guàrdia Civil, el centralisme, l'antirepublicanisme, entre d'altres. No hem pogut superar del tot la por, ni les conseqüències de la guerra civil com els assassinats o l'exili o la impotència davant de la impunitat, si més no jurídica, dels responsables d'aquells fets. D'aquestes grans institucions tenim que fer una anàlisi més acurada ja que, per exemple, en el cas de l'Exèrcit, és molt diferent l'Exèrcit africanista, el de la UME del de la UDM d'abans de la guerra i en el moment de la rebel·lió o l'Exèrcit feixista, monàrquic, tradicionalista, de la Legió i africà, de la Legió Còndor i italià amb l'Exèrcit Popular, de les Milícies, de les Brigades Internacionals en el decurs de la guerra o l'Exèrcit repressor, franquista, auxiliar de l'exèrcit USA, corrupte, amb les guerrilles o maquis. El mateix cas amb l'Església Catòlica en la que tenim que distingir entre la jerarquia de la *Cruzada*, la *Triunfante*, la de la *Censura* i el monopoli de l'ensenyament amb el capellans progressistes i els moviments cristians com la HOAC i la JOC. És indiscutible que el Memorial ha de comptar amb tots aquests elements.

Nucli central o dur del franquisme (Grup 1 – durant tot el període i determinant – amb més del 80% de les respostes)

Encapçalat amb "Dictadura" amb el 97,6 %.

Institucions	Ideologies o actituds polítiques	Instruments	Formes polítiques
Exèrcit	Centralisme	Repressió	Falta de democràcia
Guàrdia Civil	Catolicisme	Tirania	Règim totalitari
Polícia Armada	Anticomunisme	Tortura	Règim totalitari i feixista
Església Catòlica	Capitalisme	Censura	Règim feixista
	Antirepublicanisme	Presons	<i>El Movimiento</i>
	Formació Catòlica obligatòria	<i>Potestad legislativa del Caudillo</i>	<i>Estado católico, social y representativo</i>
		Corrupció	
		Por	
		Submissió de la dona	
		Tribunals militars	
		Prohibició de la llengua catalana	

TERCERA PART.

Amb la tercera part, mitjançant una sèrie de qüestions obertes, es recullen diverses opinions i punts de vista de la nostra gent. Poden tenir varies funcions ja que són qüestions obertes, tanmateix la majoria també poden servir com semiobertes i dicotòmiques. Es refereixen, essencialment, al record que tenim i si és traslladable al present i si el podem projectar a les noves generacions. Una de les funcions principals és la recensió dels ideals (avui dia en diem "valors") que ens van motivar en la nostra lluita o que pensem que han de tenir les noves generacions. D'aquesta manera veurem quins valors tenen una projecció en el món actual i que si no són encara drets val la pena de lluitar perquè ho siguin, com és el cas de la protecció de la natura o de la sostenibilitat o al dret a la informació.

Valors principals		
Compromís	Consciència de classe	Democràcia
Dignitat	Educació	Esperit de lluita
Honestedat	Honradesa	Igualtat
Justícia social	Lleialtat	Modèstia
Pau	Respecte	Sanitat
Sensibilitat	Sinceritat	Socialisme
Societat sense exclusió	Solidaritat	Supervivència

RESPOSTES (EN %) A LES QÜESTIONS DICOTÒNIQUES REFERENTS A L'EXPERIÈNCIA DELS ENQUESTATS RESPECTE A LA SEVA LLUITA ANTIFRANQUISTA.

1 - Es va produir canvi social positiu durant el franquisme?					
SI	35,78	NO	22,02	SI,NO	1,83
					AMBIGU 0,92
4 - Tenim, actualment, algun tema pendent del franquisme, que malgrat el temps transcorregut, no hem solucionat encara?					
SI	82,57	NO	4,59	SI,NO	0
					AMBIGU 0
5 - L'esperit de lluita contra la dictadura i per la llibertat que teníem abans forma part de la consciència social actual?					
SI	35,78	NO	42,2	SI,NO	10,09
					AMBIGU 0,92
6 - Hi ha molta diferència entre la solidaritat que es va manifestar abans i l'individualisme actual?					
SI	81,65	NO	3,67	SI,NO	1,83
					AMBIGU 3,67
7 - Creus que la teva memòria està influenciada pel partidisme?					
SI	32,11	NO	51,38	SI,NO	4,59
					AMBIGU 0,92
8 - Els mitjans de comunicació han fet el possible per mantenir el record?					
SI	11,93	NO	67,89	SI,NO	9,17
					AMBIGU 3,67
9 - L'Escola ha fet el possible per mantenir el record?					
SI	7,34	NO	77,98	SI,NO	4,59
					AMBIGU 2,75
10 - La família ha fet el possible per mantenir el record?					
SI	44,95	NO	26,61	SI,NO	14,68
					AMBIGU 3,67
11 - Estem millor actualment que en febrer del 36 amb el Front Popular?					
SI	45,87	NO	22,02	SI,NO	11,93
					AMBIGU 0,92
14 - Creus que la societat actual comparteix, en general, els nostres valors com lluitadors antifranquistes?					
SI	15,6	NO	62,39	SI,NO	9,17
					AMBIGU 2,75
16 - Encara existeix alguna cosa per la qual vàrem lluitar i que valdria la pena continuar lluitant?					
SI	88,99	NO	1,83	SI,NO	0
					AMBIGU 0,92
17 - Penses que potser hem idealitzat massa el passat i que ja no tenen vigència alguns valors que vàrem defensar llavors i que pensem que encara són vàlids?					
SI	22,94	NO	50,46	SI,NO	4,59
					AMBIGU 3,67
18 - El tipus de democràcia actual li deu molt als valors que vàrem defensar?					
SI	68,81	NO	12,84	SI,NO	6,42
					AMBIGU 1,83
19 - Penses que poden haver alguns valors dels que vàrem defensar que són contraproductius en la societat actual?					
SI	20,18	NO	62,39	SI,NO	0
					AMBIGU 4,59
20 - El desenvolupament tècnic i econòmic, no s'ha fet sense tenir en compte el passat?					
SI	45,87	NO	15,6	SI,NO	1,83
					AMBIGU 9,17
21 - Ressuscitar el passat no ens pot portar de nou a una confrontació violenta?					
SI	7,34	NO	77,98	SI,NO	0
					AMBIGU 6,42
22 - La caiguda del comunisme (socialisme real) rebutjat per les poblacions de l'Est d'Europa i Rússia, no t'han fet revisar les teves creences i renunciar a alguns dels valors que abans defensaves?					
SI	28,44	NO	51,38	SI,NO	4,59
					AMBIGU 7,34

RESPOSTES (EN %) A LES QÜESTIONS DICOTÒNIQUES REFERENTS A LES OPINIONS DELS ENQUESTATS RESPECTE A LES NOVES GENERACIONS

23 - Les generacions actuals, les dels teus fills i nets, tenen, en general, els mateixos valors que tens tu?

SI 31,19 NO 50,46 SI,NO 2,75 AMBIGU 0,92

24 - Les generacions actuals, les dels teus fills i nets, tenen, en general, les mateixes expectatives que tenies tu?

SI 12,84 NO 63,3 SI,NO 2,75 AMBIGU 4,59

25 - Les generacions actuals, les dels teus fills i nets, tenen, en general, les mateixes necessitats vitals que tenies tu?

SI 31,19 NO 48,62 SI,NO 1,83 AMBIGU 2,75

28 - Penses que els teus fills i nets si haguessin viscut la teva època s'haguessin comportat com tu?

SI 50,46 NO 3,67 SI,NO 0,92 AMBIGU 4,59

29 - Si per la teva edat no has viscut el franquisme, penses que l'haguessis combatut si ho haguessis viscut?

SI 29,36 NO 1,83 SI,NO 0,92 AMBIGU 0,92

30 - Tornarà a haver una generació com la teva?

SI 23,85 NO 39,45 SI,NO 3,67 AMBIGU 7,34

31 - T'agradaria que els teus fills i nets seguissin les teves idees?

SI 74,31 NO 1,83 SI,NO 1,83 AMBIGU 5,5

32 - T'agradaria que els teus fills i nets, si encara no ho estan, es comprometin políticament?

SI 71,56 NO 3,67 SI,NO 0,92 AMBIGU 5,5

33 - T'agradaria que els teus fills o nets tinguessin que passar el que has passat tu, és a dir, la lluita per la llibertat i eventualment la repressió?

SI 7,34 NO 77,06 SI,NO 1,83 AMBIGU 0,92

34 - Penses que és possible que tornin a donar-se les circumstàncies perquè tinguin que lluitar per la llibertat?

SI 50,46 NO 26,61 SI,NO 2,75 AMBIGU 4,59

35 - El futur serà millor que el present?

SI 56,88 NO 14,68 SI,NO 1,83 AMBIGU 4,59

36 - Les noves generacions, en general, voldran el canvi social progressiu?

SI 72,48 NO 5,5 SI,NO 0,92 AMBIGU 6,42

37 - Les noves generacions, en general, són més conformistes que la nostra?

SI 58,72 NO 22,02 SI,NO 2,75 AMBIGU 2,75

38 - Les noves generacions poden arribar a cansar-se dels nostres valors o dels nostres records?

SI 39,45 NO 30,28 SI,NO 2,75 AMBIGU 6,42

39 - Creus de veritat que les noves generacions necessiten els nostres valors per construir el futur?

SI 80,73 NO 4,59 SI,NO 0 AMBIGU 4,59

40 - Pot haver el perill que impulsem les noves generacions a lluitar per valors que ja no són vigents?

SI 22,02 NO 48,62 SI,NO 3,67 AMBIGU 6,42

41 - Creus que la societat catalana actual, en general, s'encamina per la via d'autotransformacions progressives?

SI 63,3 NO 11,01 SI,NO 3,67 AMBIGU 1,83

Memòria artística i cultural

Hi ha un aspecte de la Memòria Històrica particularment important: la memòria artística. L'expressió artística de la lluita antifranquista és una forma particularment reveladora de les característiques d'aquesta lluita, de la repressió de la dictadura i de les esperances de canvi de societat. Però no és limitada als grans artistes, poetes, pintors, músics, actors, dramaturgs, que van lluitar amb les seves armes contra la dictadura sinó també als autors anònims, milers i milers de persones que des de les presons, des del front, des de centenars de revistes i publicacions tan clandestines com de duració legal efímera, des del teatre d'aficionats, des de festes populars de solidaritat, des de tants i tants actes de creació artística.

La memòria artística de la lluita antifranquista és l'aspecte, potser, més viu i rabiosament actual de l'esperit de lluita i compromís que va animar a la resistència a la dictadura. En aquest sentit s'explica l'actualitat que té la producció literària o pictòrica entorn a la nostra història d'aquestes èpoques i que continuen creant-se obres tenint per tema principal les experiències de llavors i les conseqüències en l'època actual. Aquesta creació artística fa evident la frase d'en Valle Inclán "*Res és com és, sinó com es recorda*".

Amb aquesta secció de la revista, en les seves successives edicions, volem presentar algunes d'aquestes creacions, especialment aquelles inèdites, fugint de valoracions estètiques que deixem als lectors. El que ens interessa és donar a conèixer els esforços que des de la Confederació intentem fer.

Totes les obres que presentarem en aquesta secció són propietat dels autors o en el seu defecte de la revista i en el cas de voler reproduir-les comercialment ens teniu que demanar el corresponent permís. No es tracta de limitar la seva difusió, sinó, tot al contrari, d'assegurar-nos que es reproduiran fidelment i integralment i citant-hi l'autor i la procedència.

Sardana de la llibertat (1967)

Julia Froilán i Oviedo

Durant l'any 1968 la Comissió de barri de la Trinitat Nova (potser la primera en crear-se i mantenir-se a Barcelona) va organitzar i celebrar una sèrie de Festivals Populars artístics i culturals en locals d'esglésies com el del propi barri o el de Cristo Rey de la Sagrera o de la Verge de Montserrat o a Badalona i Santa Coloma, ja que solament es podien fer de manera clandestina. Una prova més de l'ajut dels capellans progressistes. Un grup de joves entusiasta els preparava, organitzava i actuava. Entre ells hi havia Manolo Carrión, ànima de la Comissió i guitarrista i compositor, Tomàs Chicharro, presentador, pianista i compositor, l'Ismael, animador de talent, en Francesc Alborch, l'Anna Moya, l'Adoni, jo mateixa, que cantava, i alguns més que, perdoneu, no m'en recordo. Amb ells van col·laborar desenes d'artistes, poetes, cantants, actors, novel·listes, músics, gent del poble, anònims, però també alguns que més

tard serien professionals com l'Ovidi Montllor, la Montserrat Roig, en Luchetti. La finalitat era la solidaritat enfront de la repressió i crear espais de llibertat artística i cultural.

Representàvem a Bertolt Brecht, a García Lorca, a Neruda, a Alberti, Miguel Hernández, Salvat Papasseit, etc., cançons de la resistència i populars, però també creacions pròpies de la gent que intervenia, inèdites, inspirades i interpretades a l'ocasió d'aquests festivals irrepetibles que es van interrompre amb l'estat d'excepció de principis de 1969 i la presó o l'exili d'alguns dels seus organitzadors. Una d'aquestes creacions és la Sardana que us he transcrit a continuació en la versió de piano de la part principal. Aquesta peça, composta per en Tomàs, era, habitualment, interpretada a la guitarra per en Manolo i cantada per mi.

Nosaltres creiem en la veritat,
de les idees que es fan fets,
nosaltres creiem.

Nosaltres creiem en l'esforç unit,
d'un poble que vol tancar una història,
de silenci i por
de trenta llargs anys,
de presó i explotació.

**Farem de les nostres idees realitats.
Llibertat, llibertat, llibertat, llibertat.**

Nosaltres creiem en la veritat,
de les idees que es fan fets,
nosaltres creiem.

Nosaltres creiem en aquells homes senzills
que lluiten per la unitat, per la llibertat
dels altres homes lligats de peus i mans.

**Farem de les nostres idees realitats.
Llibertat, llibertat, llibertat, llibertat.**

Handwritten musical score for a song, featuring a melody line and a bass line with chords. The lyrics are in Catalan and Spanish.

Lyrics:

No-sal-tres crei-em en la ve-ri-tat de les i-
de-es que es fan fets No-sal-tres crei-em No-sal-tres crei-
em en l'es-forç u-nit d'un po-ble que vol tan-car u-na his-tò-ria
de si-len-cii-por de tren-ta llargs anys de pre-só i-ex-plo-ta-ció
Fa-rem de les nos-tres i-de-es rea-li-
tats lli-ber-tat lli-ber-tat lli-ber-tat lli-ber-tat

Handwritten musical notation:

The score is written on a grand staff (treble and bass clefs). The melody is in the treble clef, and the bass line is in the bass clef. The key signature is one flat (B-flat). The time signature is 2/4. The melody is written in a simple, accessible style, with many notes beamed together. The bass line consists of chords, many of which are marked with a 'y' symbol, indicating a specific fingering or articulation. The lyrics are written above the melody line, and the musical notation is written below the bass line.

El cop militar feixista del 19 de juliol de 1936 a Barcelona (I).

Peça de teatre (2005)

Ferran Oché

El dia 29 de gener d'enguany es va celebrar el primer acte que la Confederació organitza sobre la recuperació de la memòria artística i cultural al Centre Barrades de l'Hospitalet. El cartell està reproduït a la contraportada d'aquesta revista; és l'obra d'un gran artista: el pintor Pere Díaz Gil. D'aquest pòster es van fer 50 còpies signades i numerades. Si esteu interessats en posseir-ne un, si en resten encara, truqueu a la redacció de la revista.

Us oferim una de les creacions que es van presentar en aquest acte. Es tracta d'una peça teatral inèdita sobre l'aixecament feixista del 19 de juliol de 1936 a Barcelona i concretament l'actuació del Regiment de la caserna de Pedralbes. Va ser representat pel grup de teatre independent *Gornal*, dirigit per la Lourdes Checa. És vist des de l'òptica dels colpistes i en especial dels falangistes ja que el personatge principal és en Carles, un jove falangista barceloní, interpretat per l'actor Sergi Cervera. L'acció s'inicia la tarda del 18 i finalitza amb la derrota de les tropes revoltades al migdia del 19 a la plaça Catalunya. Però, degut a problemes d'espai, avui us oferim solament una part, des de l'inici fins a la sortida de la caserna. En un proper número us en oferirem la continuació.

Diàlegs i acció

Carles, el jove falangista:

Sí, camaradas, ha llegado el momento de salvar a la Patria, si todavía estamos a tiempo y lo tenemos que estar. ¡Qué empresa puede haber más sublime que la de evitar la anarquía y conquistar el nuevo orden nacional-sindicalista!.

Si, el momento ha llegado.

Nuestros camaradas, desde África, han dado la señal y ide qué manera!.

Los intentos disgregadores de la unidad de España son de lo más criminal, lo más abominable que se pueda cometer.

Pero ahora ante tanto desastre se produce una auténtica renovación espiritual. La nación recupera sus fuerzas y los auténticos españoles, emulando a nuestros gloriosos antepasados, levantan sus estandartes ante las hordas separatistas y antiespañolas dispuestos a morir con gloria y honor por el ideal común: España.

El uniforme une a los camaradas, fomenta el espíritu de grupo, exterioriza, proyecta la voluntad propia en esa voluntad superior, articulada, que mueve a los combatientes.

Veu en Off

Des del moment que els seus caps es van amagar i alguns d'ells varen ser detinguts estava clar que aquell moment havia arribat i l'assassinat d'en Calvo Sotelo va ser l'evidència.

I ell estava present, en cos i ànima, disposat per salvar la Pàtria.

Ell es va apuntar a la Falange perquè no li agradava el camí que agafava la República, no per la forma de Govern. República o Monarquia l'hi eren indiferents mentre hagués una sola voluntat política, forta, sense dubtes ni pedaços, executora dels destins de la Nació.

Fins ací tot era correcte, era normal que tot patriota defensés la integritat d'Espanya. Com fos, com podés, era un deure. Amb els punys, amb pistoles, amb la força de la voluntat i l'entusiasme de la joventut espanyola.

A ell li agradava el risc. Estava acostumat a les armes de foc. Li agradaven els uniformes i les insígnies.

Imatge en projecció

18 de juliol de 1936 per la tarda.

Diàlegs i acció

Yo sé bien lo que ocurre en Italia y Alemania. Es el sentido de la historia que anima a los fascistas y nacionalsocialistas. Es como un hálito de vida y renovación, de ilusión y confianza en un destino grandioso. Esos pueblos están dando una lección a las democracias decadentes. Son un ejemplo para el mundo. Su Jefe les explica los logros de esas naciones, su disciplina social, conducidos por dos hombres geniales: el Duce y el Führer. También ellos tuvieron que luchar para conquistar el Poder e instaurar el orden. Seguro que tendremos su ayuda de camaradas.

El camarada Sánchez nos ha advertido que en el caso de que algún grupo detenga el automóvil nos preparáramos a salir de él, rápido, sin dejarse coger.

Veu en Off

Les darreres setmanes havien practicat amb fusells màuser, procedents no se sap d'on, segurament de l'Exercit. Eren armes molt potents, amb carregadors de pintura de 5 tirs, molt precises, realment armes de guerra. Allò era exaltant.

La tarda del 18 arribà l'ordre de presentar-se aquella mateixa nit a la caserna, com s'havia convingut.

Sap que a les 10 passarà a recollir-lo un cotxe per anar amb altres camarades a la caserna del Bruc, a Pedralbes.

Al cotxe eren cinc. El camarada Sánchez, el camarada Valenzuela, ell mateix i dos més dels que en desconeixia el nom encara que formaven part del seu grup. Al principi regnava un silenci tens dins del cotxe.

Imatge en projecció

Aquella setmana va ser terrible, de nervis, obsessiva. Els esdeveniments es precipiten. L'assassinat d'en Calvo Sotelo, l'agitació del sindicats, rumors de cop d'estat i la gran notícia, per fi, el divendres, el cop al Marroc. La Falange de Barcelona va arribar a l'acord amb la Junta Militar, de que en el moment escollit, totes les Centúries es concentrarien a la caserna de Pedralbes per armar-se i incorporar-se a l'Exercit, al *Regimiento de Badajoz* nº 13, que seria un dels gloriosos braços que donarien el cop salvador.

18 de juliol de 1936, 10 de la nit.

Diàlegs i acció

Yo, por mi parte no he dicho una palabra a mi familia de a dónde voy, se creen que he ido a pasar el domingo a casa de unos amigos en la costa, en Masnou.

En escena varis falangistas que envolten als Jefe.

Poblador, el Jefe:

-Camaradas, saldremos esta madrugada, ya está preparado el bando de guerra. Todo el Ejército está alzado en pie de guerra. En toda Cataluña. Al igual que en Madrid, Sevilla, Valencia... en toda España. El Gobierno capitulará y ajustaremos las cuentas a esos separatistas y anarquistas. Pero no será igual que en el 34, no, camaradas, no. Esta vez será definitivo. Esta vez estamos nosotros, la Falange. Dentro de un rato nos darán uniformes y armas. Marcharemos con el Regimiento, encuadrados en una compañía reforzada, seguramente con el teniente Bizau o López Belda. Y en los próximos días formaremos en nuestras propias centurias para poder alcanzar nuestros objetivos políticos. Esto, camaradas, es cuestión de unas horas, en cuanto esos rojos separatistas vean la que se les cae encima desaparecerán en el acto y el que se oponga, bueno, pues peor para él.

Veu en Off

Per la Diagonal, ben il·luminada, no hi havia a penes circulació. Un ambient estrany flotava per la ciutat. Els tramvies pràcticament buits.

Arribant cap al final de la Diagonal no hi havia llums, amb prou feines distingien la caserna de Pedralbes en la foscor de la nit. Van parar enfront del portal d'entrada. La gran porta estava oberta i un grup de soldats armats la vigilava. Altres cotxes arribaven en aquell moment i altres joves com ells baixaven. També d'altres persones arribaven a peu.

Amb certa recança van traspasar el portal i van desembocar en un immens pati.

En aquest pati immens, fugaçment il·luminat per les poques bombetes de les façanes dels edificis, hi havia una gran animació. Un batibull de soldats amunt i avall.

Carles i el seu grup van anar directament a l'edifici de la dreta. Penetraren i allà, en la planta baixa, en una ampla nau a on estaven les lliteres dels soldats, hi havia desenes d'altres falangistes que xerraven animadorament.

Van ser rebuts amb abraçades i salutacions emocionades.

Allà estaven els Jefe Santamarina i Poblador

Imatge en projecció.

La caserna de Pedralbes estava situada en el vessant de la muntanya. El pati formava un immens buit entre la sèrie d'edificacions, quatre o cinc, alienades com gegantins fèretres i les edificacions que formaven el mur en forma de fortalesa medieval.

Dos quarts de dotze de la nit.

Diàlegs i acció

Carlos a Sánchez:

-En caso de caer heridos, nos atenderán, ¿no?.

-Naturalmente: médicos, enfermeros, ambulancias. Piensa que es todo el Ejército el que se ha puesto en marcha.

Carles s'aixeca i surt.

Carles torna a entrar i explica al seu company Sánchez.

-He querido decirles algo, que iban a defender a la Patria, pero he callado a tiempo. Los soldados deben obedecer y obedecer significa confiar en sus Jefes. Nosotros somos sus Jefes. Nosotros sabemos lo que va a suceder, lo que es necesario. Pero he quedado preocupado pues me parece que no todos son de fiar.

Sánchez, que tampoc sembla poder dormir, li contesta:

-A la hora de la verdad todos llevamos el mismo uniforme y los mandos y suboficiales toman, si el caso se presenta, las medidas necesarias para evitar cobardías y desertiones

Sobre las 4, entra un militar uniformat cridant per que es despertin.

-Vamos a recoger las armas y el equipo, le espeta Sánchez.

Surten tots de l'escenari. S'apaguen els llums.

A escena, varis soldats ja vestits d'uniforme. Formen.

Veü en Off

Carles, entre tants camarades, es va tranquil·litzar. Va pensar que allò anava al triomf. Que aquells homes, junt amb l'Exèrcit, posarien ordre en el caos.

Malgrat la tensió tenen que descansar i van a dormir.

A mesura que avançava la nit l'angoixa s'en apoderava d'ell. Els van recomanar que intentessin dormir i quan repartissin les armes els avisarien, ja que el dia següent seria dur, molt dur, però gloriós.

Sobre les 2 va baixar al pati. Era una nit dolça d'estiu. Continuava el batibull. Al pati ja tenien les peces d'artilleria preparades. Era impressionant. Les carregaven en peces damunt les mules. Tenia un nus a l'estómac. Va tenir que anar a les latrines. Estaven ben brutes. Era un continu entrar i sortir de soldats. A tots els hi devia passar el mateix. Allà va escoltar converses entre soldats. Sobre el que s'els havia perdut allà, la mala sort, què pretenien d'ells, què passaria.

Va ser com una descàrrega elèctrica. Tots van baixar al pati. Un oficial els va conduir a l'armeria. Va rebre les cartutxeres, municions, corretjam, botes, un fusell i casc d'acer.

Van sortir tots uniformats i armats al pati. Ja era un soldat. Armat d'aquella manera una estrany calma el va envair. Entre tants companys seus, entre tanta tropa, es veia invulnerable, segur, amb desig d'avançar, de conquerir la Terra.

Imatge en projecció

19 de juliol, les dues de la matinada.

Les quatre de la matinada.

Les cinc de la matinada.

Diàlegs i acció

S'il·lumina l'escena com si els raigs del sol vinguessin des de un lateral..

Apareix el Comandant López Amor, envoltat per alguns oficials colpistes.

El sergent saluda militarment. El comandant fa un gest autoritari donant la sortida.

-Venga, venga, en marcha, no os entretengáis – diu el sergent a la tropa.

Els primers soldats surten.

Carles avança vers la sortida. S'atura un moment. Darrera d'ell el seu company

-¡Ya estamos, ha llegado el momento!, diu el company.

Li dona una petita empena. Tots dos desapareixen seguits per la resta de soldats.

Queda sol en escena el Comandant López Amor. Es gira mirant al seu voltant, com volent retenir aquells moments històrics.

-¡Adelante!

El Comandant surt majestuosament de l'escena. S'apaguen els llums de l'escena.

Ara sí, varis espectadors, amb una gran tensió i en l'evocació de la sortida de les tropes feixistes criden:

-Traïdors! Feixistes! Assassins!

Vau portar als soldats a l'escorxador amb enganys i a la força. Contra el poble, contra els seus germans.

- Assassins!

-Sssss...!

La sala es revolta, altres espectadors demanen silenci.

-Senyors, no és més que teatre això! Per favor, calma!

Veü en Off

No van esperar molt de temps. Un convuls moviment, un tremolor nerviós va sacsejar la tropa.

El Comandant López Amor, que ha pres el comandament del regiment després de desposseir, junt amb el grup d'oficials colpistes, al general, apareix dominador, poderós, al davant de la formidable massa de combatents.

Carles i Sánchez, quan són a punt de sortir, s'aturen en veure, llunyana, la massa de la ciutat. L'aire de l'exterior li sembla distint. Davant d'ell s'estira la columna d'homes, de cascos d'acer, d'armes.

Cuando todo estuvo dispuesto, el comandante López Amor ordenó que se abrieran las puertas. La luz de la aurora penetró de lleno en los soportales e iluminó con su dorado resplandor a los soldados. La enorme masa del caserío barcelonés aparecía en un plano más bajo hacia el fondo de la perspectiva iluminada por la alegría del alba. El comandante se detuvo un momento como queriendo descifrar la gran incógnita del acontecer de aquel día. Poco duró ese ensimismamiento. Volviéndose hacia sus hombres que a densos borbotones iban brotando por el portalón y colocándose a su cabeza, les gritó enérgicamente.

Y toda la máquina militar se puso en marcha por la anchurosa calzada de la Diagonal, el paso firme y de cara al destino.

Imatge en projecció

Comença a clarejar.

Joan Vilacrosa

Sacerdot. Lluitador per la recuperació dels drets democràtics i nacionals de Catalunya durant la Dictadura, per la llibertat i la pau.

I l'església, què?

✓ Pels indicadors socials podem llegir que la “set de justícia” és cada dia més penetrant i extensa. Són molts els que miren l'Església amb una òptica molt parcial i a voltes injusta.

Malgrat la complexitat de la vida i la crisi dels valors, avui segurament que amb menys prejudicis que en altres temps, hi ha molta gent que no resta enquadrada enlloc i està seriosament decebuda de tanta enganyifa i gana de poder o de diners; que es mira el món amb una mirada renovada i renovadora. I s'avergonyeixen del creixement de la riquesa, sovint encarni de la pobresa i de la misèria que ens envolta, amb l'agressivitat, la insolidaritat i l'egoisme insultant. Sortosament molts, com un somni d'infant, escorcollen l'horitzó cercant llum i escalf humà. Cercant esperança de renovació, de sinceritat, d'amor, de llibertat.... i, perquè no, d'espiritualitat.

Sense cap pretensió voldria ser del meu temps, del meu poble, obert i amb ganes d'entendre i col·laborar en la metamorfosi que s'està produint en la nostra societat.

Lògicament ser-hi sense monopolis, ni exclusivismes. Confesso que m'ho miro des de l'angle de la fe cristiana. D'altre manera em trairia a mi mateix i els altres no em perdonarien l'estafa.

Pels indicadors socials podem llegir que la “set de justícia” és cada dia més penetrant i extensa. Són molts els que miren l'Església amb una òptica molt parcial i a voltes injusta. És evident que desgraciadament no podem evadir-nos de totes les misèries humanes. Però si neguem els seus valors sobrepassem amb escreix la injustícia amb la que pretenem justificar-nos. No oblidem la seva obra cultural, assistencial, humanística i espiritual.

No negaré pas que a voltes els pastors del poble de Déu puguin restar allunyats de la vida i mentalitat del laicat o del poder. Però haurem de convenir que sovint es nega a

l'Església el pa de la llibertat i de molts aspectes que són de la seva incumbència religiosa i que certament no són de l'òrbita civil.

A voltes semblen perviure els ordenaments de l'administració de l'Espanya Romana: la *Hispania Ulterior* i la *Citerior*. Per via d'exemple i davant l'injustificable acarnissament de la violència, uns semblen afins als visigodes del Concili de Toledo amb l'ortodòxia de Recaredo convertit ja al catolicisme, i d'altres més propers a la *Gaudium et spes* i a la *Pacem in terris*.

Creiem també que els polítics juguen més a fer la guerra política i dialèctica que no pas a aprofundir en els principis universals dels drets humans, tan en allò que es refereix a l'home com als pobles, sense oblidar d'escudar-se en el bé comú.

Ja fa més d'un any que aquell vellet tremolós del Vaticà, en proclamar el dia de la Pau, ens deia a tots que la violència no es podrà parar amb el sol recurs de la força, ni amb el simple diàleg, si no es suprimeixen les causes que la provoquen. Evidentment que hi compta el no respectar els drets humans. Drets que per més, són anteriors i superiors al dret positiu i a tota la Constitució. Cal remarcar-ho quan els que manen no paren de sacralitzar la Constitució, i de creure ben erròniament que l'Estat és la font primària i única de tots els drets, i oblidem que tots els règims totalitaris també fan les constitucions a la seva mida, i prescindint dels esmentats drets de l'home....

El moviment obrer sota el franquisme.

Primera part.

La memòria és, per definició, infidel a la pròpia realitat, de vegades única i exclusiva i poques vegades les vivències obreres tenen una existència documental. Per això, freqüentment, la nostra història viu quasi amb exclusivitat en la memòria de molts companys i companyes.

Al 1978, restablerta la democràcia, es va donar un llarg període en que es va mantenir la més absoluta obscuritat sobre la dictadura franquista i llurs salvatges mètodes repressius, les conseqüències dels quals les van patir fonamentalment els treballadors. Aquesta amnèsia col·lectiva ha portat, com a conseqüència, que les noves generacions pugin sense referent històric caminant pels senders de la vida sense passat ni memòria, com també ho vam fer molts de nosaltres darrera el silenci que imposava la terrible repressió a que ens sotmetia la dictadura franquista.

Les difícils circumstàncies per les que va passar el nostre país en la transició cap a la democràcia, van determinar que no es depuressin certes responsabilitats polítiques, com a conseqüència es va haver de conviure amb coneguts torturadors i amb personatges que havien donat la seva conformitat a les penes de mort dictades a persones que l'únic delictes que havien comès era lluitar contra la dictadura franquista. Els repressors continuaren a molts llocs clau de l'Administració, de l'Exèrcit i de la Policia. Actualment, encara hi ha un personatge d'aquests que ocupa la presidència d'una determinada autonomia. A més, encara és l'hora de que l'Església catòlica oficial reconegui la seva participació en la revolta feixista contra la legalitat republicana i la seva benedicció de la Guerra Civil com a *cruzada contra los hijos de Caín*.

Francisco Ruiz Acebedo (1933)

Fundador de CC.OO. del Baix Llobregat. Membre de l'Assemblea de Catalunya. Tècnic de l'empresa *Cerdans*, va ser represaliat, acomiadat i detingut en diverses ocasions durant la Dictadura. Autor de diversos llibres sobre el Moviment Obrer. Premi d'Honor *Ciutat de Cornellà* 2003.

Finalitzada la guerra civil l'1 d'abril del 1939, el general Franco dictà l'últim bàndol de guerra després de la derrota de les forces populars republicanes, establint un nou règim que el perpetuarà al poder fins la seva mort, el dia 20 de novembre del 1975, amb l'abolició de les llibertats democràtiques establertes en el període republicà, anul·lant tot intent d'exercir els drets polítics i sindicals amb la creació dels consells de guerra sumaríssims, amb les corresponents lleis repressives amb les que intentaven justificar les moltes condemnes a mort que serien aplicades a gran quantitat de ciutadanes i ciutadans pel sol fet del seu tarannà polític o sindical, per petit que fos el compromís. A partir del 1963 aquests pretesos delictes, per interessos de cara a l'exterior, passarien a ser jutjats per un tribunal especial, el Tribunal d'Ordre Públic (TOP) pel que, a partir de llavors, passarien 69.000 ciutadans i ciutadanes dels que hi serien incoats 23.000. Quan el dictador va morir, a les presons franquistes s'hi trobaven uns 2.000 presos polítics i sindicals.

El 9 de març de 1938, el general Franco va promulgar *El Fuero del trabajo*. Aquest fur ja anunciava clarament les noves relacions laborals l'objectiu primordial del qual era enterrar de forma definitiva la lluita de classes, establir a través de decrets la fixació

dels salaris i la jornada laboral de treball, així com la subordinació dels treballadors a la producció; al mateix temps, els empresaris n'eren responsables davant el nou Estat. La Central Nacional Sindicalista (CNS) fou constituïda per falangistes, carlistes i sectors catòlics. Els delegats nacionals, provincials, comarcals i locals del nou sindicat eren tots ells del partit únic *Falange Española*. El programa falangista, en el seu apartat novè, traça les línies ideològiques: *"Concebimos a España, en lo económico, como un gigantesco sindicato de productores. Organizaremos corporativamente la sociedad española mediante un sistema de sindicatos verticales por ramas de producción, al servicio de la integridad económica nacional. Nuestro régimen hará materialmente imposible la lucha de clases, por el que todos los que cooperen en la producción constituyen en él una totalidad orgánica"*.

D'aquesta manera, els treballadors es van veure obligats a afiliar-se obligatòriament als sindicats verticals, així com a pagar una quota que era deduïda de llurs salaris. *Productores* i empresaris *en estrecha hermandad* formaven la nova estructura sindical de la CNS. Dins de l'Estat nacional i sindicalista la CNS era un dels pilars fonamentals del règim, junt amb la família i l'estat. No solament es va constituir per a defensar els interessos del capital, sinó que va desenvolupar un important paper en el control i repressió contra els treballadors, en estreta col·laboració amb bastants empresaris, ajuntaments i la policia política del nou règim.

A Catalunya milers de persones serien privades de llibertat i obligades a realitzar treballs forçats. Segons J. M. Sabaté al seu llibre *La repressió franquista a Catalunya (1939-1953)*, unes 3.385 persones van ser afusellades amb les sentències imposades per tribunals militars. A Espanya la xifra mínima d'executats arriba a les 150.000 persones fins l'any 1943. Foren confiscats tots els bens patrimonials d'organitzacions polítiques i sindicals, així com del moviment cooperativista. Durant els tres anys de guerra civil, segons alguns historiadors, van morir al voltant de mig milió de persones d'un i altre bàndol.

Els acords amb el EEUU l'any 1953 i també amb el Vaticà, van conferir a Franco la "confirmació" de legalitat que necessitava: els bàculs i les espases formaren la guarda d'un règim que seguí vivint en plena postguerra tot

i que en aquestes dates desapareixien les cartilles de racionament dels principals productes alimentaris i, que van ser creades per a "racionar la fam" que patia la població a la dècada dels quaranta, anomenada popularment "els anys de la fam". En aquest període més d'un milió de persones de quasi tots els pobles de l'Estat espanyol es veieren obligats a emigrar a països com Alemanya, França i Suïssa, per a fugir de la fam i de la manca de treball a que es veien sotmesos per l'actitud dels latifundistes andalusos i per l'estat en que va quedar el país en finalitzar la guerra civil. Un altre contingent d'emigrants, xifrat en més de dos milions de persones, es va escampar per altres zones d'Espanya com ara el País Basc, Madrid i Catalunya. Eren els anys d'autarquia econòmica del règim franquista que originà el desplaçament dels treballadors del camp vers la ciutat, un efecte propi del desenvolupament capitalista. L'Estat actuava com a propulsor per a l'acumulació dels alts nivells de plusvàlua que beneficiaven a les classes dominants que produirà l'estancament econòmic, sense cap projecte d'expansió i, per altre banda, període caracteritzat per l'enriquiment personal com a conseqüència del que popularment es conegué com *l'estraperlo*. Aquest enorme contingent humà es va convertir en la mà d'obra barata al servei del capital tan espanyol com estranger així com de la burgesia catalana que havia celebrat l'entrada triomfal a Barcelona de les tropes franquistes el 26 de gener del 1939.

A partir de l'any 1956, comença un nou període que es caracteritza per l'aparició d'unes noves generacions que no han patit la guerra civil, o que tenien pocs anys durant la mateixa; que no estan lligats o traumatitzats per la divisió en el camp republicà ni per l'efecte de l'enfrontament civil i les conseqüències repressives que tant van influir sobre llurs progenitors. És una generació que no es sotmetrà fàcilment i que haurà nascut als albors de la guerra civil espanyola, educada dins el període més dur de la consolidació de la dictadura i que protagonitzarà, a la seva maduresa, la transició vers la democràcia formal.

És a l'abril de 1958 quan apareix la Llei de Convenis Col·lectius de Treball. S'entrava en una nova etapa dins la CNS, en que la negociació col·lectiva es deixava en mans de *productores* i empresaris, sota el control i arbitratge del sindicat vertical i la Delegació del Treball. Amb aquesta llei es pretenia incentivar la productivitat a les empreses,

carregant sobre les esquenes dels treballadors els plans de desenvolupament monopolista d'Estat. La negociació dels convenis col·lectius serà un dels factors més importants de mobilització dels treballadors i el desvetllament del moviment obrer on es van forjar molts dirigent sindicals i on el paper de CCOO fou fonamental. Les lliçons que es van aprendre i les experiències sindicals van resultar realment extraordinàries i es crearen les bases d'enllaç entre els treballadors i llurs dirigents. Dins el període 1959-1972 es van negociar 1.857 convenis que afectaven a 597.844 empreses i a 5.139.606 treballadors i treballadores. La tàctica de pressió i negociació va comportar que molts convenis col·lectius ultrapassessin els topes salarials imposats pel govern.

El procés de reactivació industrial i econòmic s'inicià a l'any 1960 a través del 1er Pla de Desenvolupament.

Amb una infraestructura nova com a resultat, en gran part, de l'aplicació del *Plan de Estabilización de 1959*, on els treballadors havien vist congelats llurs salaris, sotmesos a forts ritmes de producció i realització de nombroses hores extres, esdevenint la jornada laboral diària de 12 i 14 hores. Com a conseqüència de la industrialització s'originà un canvi profund en la població activa a tots els sectors. La classe treballadora, durant aquest període, és radicalment diferent a la del 1936. Un de cada tres treballadors procedeix del camp; set de cada deu no han

conegut la guerra civil i, per tant, no compten amb cap experiència sindical. En aquest context tingueren lloc les importants vagues dels 30.000 miners asturians en els mesos d'abril i maig del 1962, on apareixeran dos importants elements: el desvetllar de la classe obrera i unes noves formes de lluita a través de comissions obreres que, de forma espontània, en assemblees, es situen al marge de la legalitat del sindicat vertical i imposen l'evidència de que, després d'un llarg període de repressió i congelació salarial, els treballadors comencen a reclamar llurs drets.

La Confederació Nacional del Treball (CNT), organització sindical anarcosindicalista, i la Unió General de Treballadors (UGT) van ser víctimes d'una ferotge repressió com el conjunt del moviment obrer i es van veure reduïdes a una clandestinitat rigorosa. A principis dels anys 60 van intentar formar un sindicat unitari a partir de la creació l'octubre del 62 a Catalunya d'un comitè unitari anomenat *Alianza Sindical Obrera* (ASO), que agrupava la UGT, la CNT i la SOCC, però les dures condicions de la clandestinitat, tan poc favorables per a l'acció sindical clàssica que requereix certes condicions per a l'aplegament i mobilització de les masses obreres, van esterilitzar aquest intent que, a més, no era el més indicat per adaptar-se als temps que corrien. Tindrien que esperar a finals de la

dècada, quan la UGT va decidir canvis, adoptant la seva estructuració sectorial, diferenciant-se de les organitzacions del PSOE i impulsant les accions d'empresa, perquè comencés la recuperació, ja irreversible, de la seva influència històrica. Però mentrestant havien aparegut les Comissions Obreres, que si bé durant bastant de temps es definien i comportaven com un moviment obrer i unitari, iniciat per treballadors sense o amb afiliació o afinitat socialista, comunista, anarquista, cristiana o simplement progressista, com a resultats de les noves condicions de mobilització entorn a la negociació dels convenis col·lectius, va caure, progressivament, sota la influència del PC i del PSUC a partir de 1964, fracassada la política sindical d'aquests partits amb la OSO (Oposició Sindical Obrera). Aquesta influència es va afegir a la de les organitzacions polítiques tipus front, com el FOC (FLP a Espanya i ESBA a Euskadi), que ja des de la seva fundació el 1962 es trobaven impulsant les CCOO. Però intentarem explicar tot aquest procés en la segona part de l'article.

La Confederació rep el Premi Serradell “Román”

Quim Cornelles

Vicesecretari de la Confederació

La Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya va rebre, el passat 26 de febrer, el Premi Josep Serradell "Roman" per la seva tasca col·lectiva vers la recuperació de la memòria històrica de Catalunya.

EL Premi va ser lliurat per en Celestino Sánchez, president de la Fundació Pere Ardiaca, entitat organitzadora de l'acte i membre de la Confederació, que va ressaltar la figura de Josep Serradell "Roman" com a organitzador del PSUC i lluitador incansable contra la repressió i el franquisme abans, durant i després de l'aixecament feixista al 1936. A l'acte assistiren més de 160 persones, entre elles representants d'altres entitats com la Fundació Rosa Luxemburg, la Fundació Ferrer i Guàrdia, d'Esquerra Unida i Alternativa, o la Fundació Pau i Solidaritat. Volem destacar també la presència de la filla del recentment desaparegut Joan Escuer, combatent i president de l'Amical de Mathausen i de la històrica Soledad Real.

Va recollir el premi el Vicepresident de la Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya, Álvaro Fernández, acompanyat del coordinador Antoni Mayo i del secretari Joan Garcia Tristany. Álvaro va remarcar en la seva intervenció el paper dels homes i dones que van lluitar contra la dictadura tant des del primer moment com posteriorment, destacant el paper dels i les lluitadores antifranquistes als anys 60. Álvaro va reclamar un paper protagonista de la Confederació en la propera creació del Memorial Democràtic, juntament amb la comunitat científica i les administracions. Finalment va prometre que la Confederació farà tots els esforços al seu abast per conèixer totes les circumstàncies de la lluita antifranquista i el reconeixement de les víctimes i les seves famílies.

El projecte de Memorial Democràtic del Departament de Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya

Cronologia

des de gener de 2004

17 de gener del 2004

Reunió a l'Hospitalet de diverses Associacions i Entitats interessades en la recuperació de la memòria històrica i democràtica. La majoria d'aquestes entitats ja fa molts anys que estan treballant, amb els seus limitats recursos, per aquesta recuperació. Es posen d'acord en els punts següents: a) la necessitat de la creació d'un ens declarat d'interès públic per part de la Generalitat dedicat a la Memòria Històrica Democràtica, b) formació d'una Comissió Pro Memorial que impulsi la creació i que treballi, amb els esforços comuns, per la recuperació de la Memòria Històrica. En dies posteriors la Comissió així formada, mitjançant un grup de treball, redacta la "Declaració de l'Hospitalet" que recull totes les consideracions i reivindicacions entorn a aquesta recuperació. (Veure en els annexos el text complert d'aquesta Declaració i la Resolució posterior).

8 de maig del 2004

Assemblea de les Associacions i Entitats en el Museu d'Història de Catalunya a Barcelona. S'aprova la Declaració de l'Hospitalet i es fa una crida a tot el moviment associatiu recolzant l'acció de la Generalitat per crear una entitat dedicada a la recuperació de la memòria democràtica. En el primer moment el document és signat per quinze entitats i s'hi

aniran afegint més fins arribar a prop de quaranta en el mes de novembre del mateix any. S'informa dels contactes amb la Generalitat per part de la Comissió per impulsar la creació d'un Memorial Democràtic. Assisteix el Sr. Vendrell del Departament de Relacions Institucionals de la Generalitat que informa que s'han pres les primeres mesures i s'han iniciat gestions per l'elaboració del projecte. La Comissió encarrega al grup de treball l'elaboració d'una enquesta per saber l'opinió dels afiliats de les Associacions sobre la memòria històrica i el Memorial. Aquesta enquesta servirà de base per raonar el nostre recolzament al projecte alhora que legitima i situa la nostra postura de caire col·lectiu.

2 de juny del 2004

El conseller Saura, titular del Departament de Relacions Institucionals i Participació, convoca a diverses entitats a una reunió en els locals de la Generalitat, per anunciar la seva intenció de presentar al Parlament una llei instituint una entitat de dret públic dedicada al Memorial Democràtic. Amb això pretén complir la seva promesa electoral al temps que fa justícia als drets dels ciutadans de recuperar la història de la Guerra Civil, de la lluita antifranquista, de la repressió de la Dictadura, del genocidi dels camps d'extermini i de l'exili,

per la recuperació de la democràcia i de les seves institucions i dels drets nacionals, honorant les reiterades demandes del moviment associatiu. Anuncia que ha encarregat a un grup d'historiadors un informe i projecte preliminar. Es compromet a presentar-nos aquest projecte en quan estigui elaborat. Presenta al Sr. Vinyes, com historiador responsable d'aquest grup, que explica els principis d'aquest projecte. A continuació intervenen els assistents i, en nom de la Comissió Pro Memorial, el Sr. Chicharro exposa la postura de la Comissió.

14 de juliol del 2004

Reunió de la Comissió Pro Memorial. Es constata l'augment de les associacions signants la Declaració de l'Hospitalet. S'aprova l'enquesta elaborada pel grup de treball i es fixa per a finals de setembre el termini per recollir les enquestes passades a una mostra representativa del conjunt d'afiliats a les Associacions i Entitats. A mitjans d'octubre es celebrarà un seminari per analitzar-ne els resultats.

19 d'octubre del 2004

Seminari celebrat a Granollers, en l'edifici de l'Ajuntament, de les Associacions formant la Comissió Pro Memorial per analitzar l'enquesta, treure'n conclusions i cercar la postura comuna respecte al Memorial Democràtic. L'acte va ser obert per l'Alcalde de Granollers que va donar la benvinguda als assistents. El seminari va durar tota la jornada amb un dinar ofert per l'Ajuntament.

6 de novembre del 2004

Reunió en el Palau de la Generalitat de totes les Associacions i Entitats amb el Conseller de Relacions Institucionals i Participació, Sr. Saura, per explicar la proposta realitzada per l'equip d'historiadors encarregats de redactar el projecte i també per donar a conèixer els resultats de l'enquesta de la Comissió Pro-

Memorial. Després de la presentació del Conseller Saura, el Sr. Vinyes, en nom de l'equip d'historiadors, va intervenir per explicar el projecte. A continuació, el Sr. Chicharro, en nom de la Comissió Pro Memorial va intervenir per explicar els resultats de l'enquesta i afegir les precisions, conclusions i aportacions al projecte elaborades per la Comissió (veure a la secció d'Estudis i Recerca el text de l'informe preliminar de l'enquesta lliurat als assistents a l'acte i la llista d'Associacions i Entitats de la Comissió). Seguidament, van intervenir en el col·loqui diversos assistents, membres d'Associacions, abans de tancar l'acte el mateix Conseller, anunciant la propera presentació del projecte definitiu al Parlament, després d'un curt període obert a noves aportacions.

18 de novembre del 2004

Presentació solemne del projecte al Parlament de Catalunya per part del grup parlamentari d'ICV i de la Conselleria de Relacions Institucionals i Participació. El conseller Sr. Saura va explicar al ple les principals característiques del projecte a partir de la proposta del grup d'historiadors afegint la indispensable participació del moviment associatiu per la recuperació de la memòria històrica democràtica en la direcció i gestió del Memorial i destacant, explícitament, la nostra aportació en el tema de l'enquesta i de mobilització entorn al Memorial. A partir d'aquest moment queda obert el període d'estudi i discussió fins la decisió del Parlament en data no determinada.

MEMORIAL DEMOCRÀTIC

1. DEFINICIÓ

El memorial Democràtic serà la institució de la Generalitat que, amb la seva presència i amb la seva activitat, commemorarà l'antifranquisme i, amb ell, els valors i les tradicions polítiques i culturals que permeten comprendre el llarg i costós procés històric que ha cimentat la nostra democràcia, la Constitució i l'Estatut. És, per tant, una institució de la responsabilitat moral i de la responsabilitat política que garantirà el dret al coneixement històric de l'antifranquisme i dels fonaments de la democràcia actual. La seva vocació és unir passat, present i futur.

Els principals governs europeus ja han creat institucions similars per conservar i divulgar el patrimoni memorial sobre la resistència al feixisme. La majoria ho van fer molts anys després de l'acabament de la Segona Guerra Mundial, responent a la pressió social que demanava una memòria reflexiva sobre aquells fets per aproximar-se de forma crítica al present. La creació del memorial Democràtic a Catalunya respon a aquesta mateixa demanda i pretén impedir l'ocultació i posterior oblit o banalització del període de la dictadura i de la decisiva participació de l'antifranquisme en la fundació del nou Estat democràtic.

El projecte de Memorial Democràtic és una proposta oberta que ara se sotmetrà a les opinions del món acadèmic i les entitats que treballen per la recuperació de la memòria històrica al nostre país.

2. FUNCIONS

El Memorial desenvoluparà les funcions de commemoració, conservació, investigació, difusió, formació, assessorament i participació.

2.1 Funció de commemoració: el memorial serà en sí mateix un reconeixement permanent de la vigència dels valors

democràtics i un homenatge a les víctimes directes o indirectes de la lluita per la democràcia. A més, s'oferirà som a espai privilegiat per acollir actes socials i institucionals de memòria democràtica (celebracions, homenatges, etc). A través de la seva programació cultural, també incidirà e l'espai públic arreu de Catalunya (senyalització, preservació i interpretació de llocs de memòria).

2.2 Funció de conservació: el Memorial pretén preservar i transmetre com a llegat a les generacions futures la memòria de l'antifranquisme recollida tant en els relats individuals com en les interpretacions històriques sobre la resistència democràtica entre els anys 1936 i 1977. El Memorial serà un conservatori d'informació i impulsarà programes de conservació *in situ* d'elements dispersos en el territori de Catalunya.

El Memorial inclourà un fons integrat per:

- Un banc de dades audiovisual de relats autobiogràfics.
- Bases de dades sobre fons conservats per altres institucions o particulars: béns bibliogràfics i documentals (escrits i audiovisuals), fons de cultura material, etc.
- Inventari d'elements i llocs significatius de la dictadura i de les lluites democràtiques (mobles i immobles, espais rurals i urbans, monuments símbols, institucions, paisatges, etc).
- Biblioteca especialitzada.

El Memorial també promourà la senyalització i la preservació dels vestigis significatius de la dictadura i de les lluites democràtiques.

2.3. Funció d'investigació: el Memorial impulsarà un macroprograma d'investigació, encarregarà el seu desenvolupament i acollirà les propostes exteriors que coincideixin amb les línies de recerca establertes per la institució. En aquesta etapa fundacional, les temàtiques del programa general de recerca seran la repressió i l'antifranquisme.

2.4. Funció de difusió: la funció primordial del Memorial és garantir el dret civil dels ciutadans al coneixement històric del l'antifranquisme i dels fonaments de la democràcia actual. Per a fer-ho, comptarà amb els següents recursos:

- El servei d'Informació i Documentació (SID): serà un centre de documentació que informará sobre el fons documentals centrats en la repressió franquista i hi facilitarà l'accés.

- Pàgina web: es crearà un web que permetrà navegar per les diferents informacions pròpies del Memorial i connectar amb altres centres que continguin informacions relacionades.

- Activitats culturals: programació i organització de concerts, projeccions cinematogràfiques i representacions teatrals que no han de ser desenvolupades necessàriament a les instal·lacions del Memorial.

2.5. Funció de formació: des del Memorial s'organitzaran i realitzaran cursos, seminaris i tallers pedagògics destinats al món educatiu, tant en l'esfera del professorat com dels alumnes.

2.6. Funció d'assessorament: el Memorial actuarà com a instrument assessor de les administracions públiques, especialment del Govern i del Parlament. La institució emetrà informes no vinculants però necessaris per a l'execució d'iniciatives i projectes relacionats amb la memòria històrica.

2.7. Funció de Participació: aquesta secció s'ocuparà de les relacions amb l'associacionisme històric que durant anys ha assegurat la supervivència de la memòria antifranquista i també amb els grups que presentin iniciatives i que considerin que el Memorial pot acollir-les i impulsar la seva realització. No es tracta d'incorporar grups i iniciatives estables sinó d'assumir les seves propostes mitjançant convenis o altres mecanismes de col·laboració.

3. ACTIVITATS (2004-2007)

Àrea de commemoració:

- Exposició estable "La Memòria Democràtica": la proposta és que l'exposició permanent representi la naturalesa del franquisme i la construcció de la societat democràtica actual a partir de l'antifranquisme, amb una atenció

especial a al primera materialització plena d'un règim democràtic, la II República.

Àrea de conservació:

- Localització i registre de llocs, noms, espais, monuments, símbols, institucions, paisatges i tot tipus de vestigis de la repressió franquista i de la lluita antifranquista i proposta d'actuacions. Senyalització amb informació sobre l'esdeveniment que recorda.

Actuacions:

- Elaboració d'un registre memorial de llocs i vestigis significatius de la repressió franquista i de la lluita antifranquista sense senyalitzar.

- Elaboració d'un registre dels llocs i vestigis significatius de la repressió franquista ja senyalitzats.

- Elaboració d'un pla i una primera proposta de senyalització.

- El memorial efectuarà el registre i proposarà la senyalització d'aquells indrets i vestigis fora del territori català que estiguin vinculats amb la repressió de ciutadans i ciutadanes de Catalunya.

- Creació d'un banc audiovisual de dades autobiogràfiques de testimonis franquistes, antifranquistes, o sense significació política especial, sobre les diverses temàtiques del període de la dictadura. La urgència d'aquesta banc prové del fet de al desaparició de testimonis per raons òbvies d'edat.

Àrea d'investigació:

- Buidatge dels sumaris dels consells de guerra celebrats a Catalunya i conservats pel Tribunal Militar Territorial Tercer al Govern militar de Barcelona. El volum de la documentació és de cent onze mil sumaris. Aquest buidatge i l'elaboració d'una base de dades amb la seva informació constituirà una de les fonts d'informació pública més rellevants sobre la repressió franquista.

- Buidatge i estudi de la documentació generada amb les trenta-cinc mil sol·licituds d'indemnització dels expresos i expreses polítics. Aquesta documentació, recollida i conservada per la Generalitat, ha de ser objecte d'una exhaustiva investigació, d'acord amb la proposta formulada pel Centre d'Estudis sobre les Èpoques franquista i Democràtica (CFEFD) de la UAB, l'any 2002, a la Generalitat.

-Buidatge dels expedients de responsabilitats polítiques oberts a Catalunya i conservats a l'arxiu del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Aquest buidatge es podria aprofitar per a altres actuacions, com en el cas dels sumaris dels consells de guerra.

-Confecció d'un registre complet dels deportats i deportades als camps nazis: aquesta actuació respon a la proposta formulada per l'Amical de Mauthausen i al conveni signat entre aquesta associació i la Conselleria de Relacions Institucionals i Participació.

Àrea de difusió:

-Acció commemorativa: 20-N. Amb motiu del 30è aniversari de la mort del general Franco, el 20 de novembre de 2005, el Memorial produirà una instal·lació titulada, provisionalment, "Memòria del 20-N". La instal·lació combinarà diferents elements de creació audiovisual que contrastin el passat amb el present del dictador i la permanència, o no, de la tradició política i cultural del franquisme.

-Commemoració de la Segona República: amb motiu de la commemoració del 75è aniversari de la proclamació de la Segona República Espanyola el 14 d'abril de 2006, el Memorial organitzarà un seguit d'actes per commemorar la instauració i memòria del primer referent democràtic del nostre país.

-Creació d'un portal informàtic que facilitarà informació sobre la institució i les diferents temàtiques i serveis que ofereix i la connexió exterior relacionada amb el Memorial.

-Creació del Servei d'Informació i Documentació: es farà l'inventari dels fons documental i el disseny de la consulta informativa, per incloure-ho al portal del Memorial. L'ús del Servei d'Informació i Documentació, però, no serà possible fins que el Memorial disposi d'un edifici propi.

-Pla d'acció pedagògica: elaboració immediata d'un pla d'acció pedagògica d'ampli

abast sobre el franquisme, el fenomen feixista i els neofeixismes i la lluita per la democràcia. Aquest pla es basarà en l'elaboració de materials i d'activitats didàctiques.

Àrea d'assessorament

-Elaboració d'un inventari de noms, símbols i monuments franquistes que es mantenen en el nostre país. Aquest inventari servirà per informar les administracions competents de la conveniència de la seva retirada pública o de la seva conservació amb l'explicació adient.

Àrea de participació:

-El memorial establirà les relacions de col·laboració amb el món associatiu que treballa per la recuperació de la memòria històrica.

Octubre de 2004

Posició de la Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya respecte al Memorial Democràtic

El projecte de Memorial Democràtic com a Entitat de Dret Públic.

Un dels nostres objectius era aconseguir que el nou govern d'esquerres de la Generalitat creés una entitat de dret públic dedicada al Memorial, amb la participació en la seva direcció del Moviment associatiu, ja que és impensable que els lluitadors antifranquistes es veiessin exclosos del Memorial o reduïts a una simple col·laboració o testimoni.

Després de tants anys i darrerament amb la Comissió Pro-Memorial sembla que estem arribant a la conclusió d'una etapa molt important: la creació d'aquesta entitat de dret públic dedicada a la memòria històrica. Aquesta entitat promulgada per la Generalitat i recolzada, essencialment, pel moviment associatiu i en especial per la Comissió Pro-Memorial, va camí de gaudir d'existència legal amb recursos públics i una projecció ciutadana.

Ja el 6 de juny de 2004 el Conseller Saura anunciava el projecte de creació del Memorial a les Associacions i el 8 d'octubre presentava, a les Associacions agrupades en la Comissió, el projecte a partir d'un estudi fet per una comissió d'historiadors, i al que nosaltres vam afegir les principals conclusions resultat de l'enquesta que la Comissió va elaborar, amb la recomanació de la indispensable i necessària

participació de les associacions en els òrgans de decisió i direcció del Memorial. Aquesta enquesta va ser un treball científic de clarificació i informació de les opinions i expectatives del col·lectiu de lluitadors antifranquistes representats per les associacions de la Comissió Pro Memorial. Finalment, el dia 18 de novembre d'enguany, el Conseller va presentar al Parlament el projecte definitiu per a la seva discussió i en el qual va incorporar les nostres propostes de participació, destacant, explícitament, la nostra aportació en el tema de l'enquesta i de mobilització entorn al Memorial.

En els organismes rectors hi ha haver una participació amb caràcter decisor de les associacions junt amb la Generalitat i les entitats acadèmiques. Això és el que defensarà la llei presentada pel Conseller Saura segons les seves declaracions al Parlament en la presentació del projecte del dia 18 de novembre del 2004. Hem d'afegir que la llei també hauria d'impulsar i protegir la creació de Memorials arreu de Catalunya, fruit de la iniciativa d'Associacions, Ajuntaments o Diputacions o entitats públiques, segons l'abast geogràfic o específic i amb la mateixa fórmula de participació i decisió.

Per resumir la nostra opinió respecte a l'extensió i direcció dels Memorial Democràtics amb característiques d'Entitats de Dret Públic:

Extensió	Representació i participació
A qualsevol lloc de Catalunya on s'hagin produït esdeveniments de la lluita antifranquista o amb la voluntat de conservar la Memòria Històrica i projectar al futur els valors per la democràcia i la llibertat defensats en aquesta lluita; amb caire local o nacional, específic o sectorial. Cal aprofitar les institucions existents com ara museus o Instituts de Recerca per tal d'alleugerir els costos i gaudir de les seves experiències.	Els organismes decisoris com ara Junes de Govern, Consells d'Administració..., han de seguir un model de tipus participatiu, en el que figurin, almenys, representants del Moviment Associatiu, de les Administracions Públiques i de les Institucions Científiques. És aconsellable que la proporció per a cada estament en cap cas sigui superior a la dels altres.

Funcions de la Generalitat respecte a la Memòria Històrica segons la Confederació.

L'acció de la Generalitat es desenvolupa en un marc de competències definides per l'Estatut, que no solament indiquen els límits, sinó, i el més important, les accions que la ciutadania té el dret d'exigir ja que, necessàriament han de formar part de l'acció de govern. És el cas de l'actual govern, vista la insuficient acció del govern anterior i que així ho explicita en el seu programa polític, respecte a la recuperació i manteniment de la memòria històrica de la guerra civil i la lluita antifranquista. Veiem quines són les competències definides en l'Estatut que tenen relació directa amb aquesta memòria:

En el Títol Primer dedicat a les Competències:

Article 9è:

- Apartat 5: Patrimoni històric, artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic i científic, sense perjudici d'allò que disposa el número 28 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució.

- Apartat 7: Investigació, sense perjudici d'allò que disposa el número 15 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució. Les acadèmies que tinguin llur seu central a Catalunya.

- Apartat 24: Fundacions i associacions de caràcter docent, cultural, artístic, benèfic assistencial i similars, que exerceixin principalment llurs funcions a Catalunya:

Article 11è: Correspon a la Generalitat l'execució de la legislació de l'Estat en les matèries següents:

- Apartat 3: Propietat intel·lectual i industrial.

D'aquestes competències es dedueixen tres grans eixos principals íntimament relacionats en la pràctica:

1- El manteniment del Patrimoni històric, que comprèn el material documental, monumental, simbòlic, etc., és a dir, l'aspecte objectal o físic però també els testimonis orals, artístics (cançons, poesia...) i d'altres sense, encara, suport físic. Aquest manteniment de Patrimoni s'ha de fer respectant la propietat i si cal, descobrint i restablint els drets dels seus legítims propietaris (el cas dels papers de Salamanca n'és un exemple).

2- El manteniment del Patrimoni comporta l'esforç de descobrir, desenterrar i interpretar, és a dir, investigar tota aquella immensa part de la nostra història amagada especialment pel franquisme, però també per l'oblit institucional de la transició i posterior. I de la part, aparentment visible de la nostra història, per fer-la comprensible, situar-la en el seu context, recuperar la seva part de vigència. Una de les conseqüències més importants de la investigació és la seva difusió en els àmbits docents i la responsabilització de les acadèmies per endegar les tècniques d'ensenyament adients; es tracta de investigar com podem recuperar tant anys d'ocultació i tergiversació en la consciència col·lectiva de les noves generacions.

3- Afortunadament, la societat catalana ha creat múltiples iniciatives, individuals o col·lectives, per recuperar i mantenir el patrimoni històric, en absència de la iniciativa de govern i ja abans, durant la dictadura. Això significa un esforç colossal, dispers, multiforme i heterogeni, com no podria ser d'altra manera, tan ric com la composició de la nostra societat. Per tant hem d'afegir a la tasca de govern el manteniment d'aquest esforç, vetllant per que aquest tresor, tan

valuós com el propi patrimoni, no es perdi i continuï-hi desenvolupant-se, ja que ha esdevingut, al mateix temps, patrimoni històric. En el nostre sistema ni l'Estat ni les institucions públiques suplantem a la societat civil. Les associacions dedicades a la recerca i recuperació de la memòria històrica, total o parcialment, compleixen, almenys, la mateixa funció que les iniciatives de caire públic en aquest sentit. Naturalment, poden variar segons la seva intencionalitat o especificitat, però sempre que estiguin legalitzades, la seva tasca està dins de l'àmbit i tutela de l'Estatut. La participació, com a model polític democràtic, tant valorat per l'esquerra, pren la seva significació operativa quan les associacions tenen responsabilitats decisòries en les institucions o iniciatives públiques dedicades a exercir les competències que l'Estatut indica. I viceversa, l'acció pública, és a dir, l'acció de govern no té sentit democràtic sense el suport del moviment associatiu i, en el cas de Catalunya, sembla àmpliament demostrat que l'impuls del moviment associatiu ha estat decisiu perquè els poders públics i, especialment la Generalitat, encetin accions entorn a la memòria històrica o conseqüència dels esdeveniments de la guerra civil o de la lluita antifranquista.

De tot això es dedueixen diverses consideracions importants des del punt de vista de les mesures pràctiques que la Generalitat té l'obligació d'aplicar o, si més no, de proposar com ineludibles.

Ha de impulsar, animar i sostenir les iniciatives del moviment associatiu; naturalment, complint una sèrie de condicions de tipus deontològic i econòmic, en el cas de gaudir de subvencions. Essencialment, aquesta acció es basa en la política de subvencions i en facilitar la circulació entre institucions públiques com museus, universitats... i la xarxa d'entitats o associacions. De fet, el recolzament de la Generalitat, s'ha de ser aportar els complements necessaris en "matèria gris" facilitant la circulació entre institucions i en el finançament de les associacions, destinant crèdits, per exemple, als programes de cooperació entre associacions i investigadors.

També s'ha de crear una entitat per mantenir i desenvolupar la memòria històrica col·lectiva en aquells àmbits comuns o d'interès col·lectiu. Aquesta entitat, de nivell nacional, tindria varies funcions específiques força importants; n'indiquem algunes: l'elaboració

un inventari virtual del patrimoni existent i de les investigacions en curs i ja realitzades; la projecció i contacte amb instàncies europees i espanyoles dedicades a la MH; l'establiment de la cooperació entre investigadors (especialment de l'àmbit públic) i les associacions.

Si tenim en compte que la lluita antifranquista es va produir en tots els àmbits de la vida catalana donat el caràcter totalitari, ideològic i repressiu de la Dictadura és evident que l'acció de la Generalitat té l'abast de tot el territori i en tots els àmbits, des del punt de vista de l'obligació que comporten les seves competències. És important recalcar que la Memòria Històrica de la lluita antifranquista és multiforme i amb un gran component local a tot Catalunya. En aquest sentit té la mateixa importància qualitativa aquesta entitat de nivell nacional amb seu barcelonina, que la més petita iniciativa de memorial, museu o recerca en un petit poble de la frontera pirenaica, posem per exemple. Això ha de quedar reflectit en l'articulació de la Llei del Memorial.

Proposta d'esquema de Llei del Memorial Democràtic segons la Confederació.

Preàmbul.

- Exercint les competències.
- En base a la necessària participació de la ciutadania i del moviment associatiu.
- En reconeixement de l'aportació de la lluita antifranquista per la recuperació de la democràcia (exemple del Congrés de Diputats) i el restabliment de la Generalitat i les institucions públiques democràtiques.
- Per la recuperació i manteniment de la Memòria Històrica.
- Per la projecció dels valors democràtics defensats durant la lluita antifranquista.

Primera part.

Articular, sostenir i animar la xarxa d'entitats de recuperació i manteniment de la MH.

- Definició d'entitat (funcions, composició, òrgans de decisió i participació...)
- Política de subvencions (requisits: qualitat, normes comptables...)
- Facilitar la circulació entre institucions de nominació pública (museus, universitats...) i les entitats.

Segona part.

Entitats d'interès públic per mantenir i desenvolupar la MH en els àmbits diversos en que s'hagin desenvolupat accions o iniciatives de caire antifeixista, antifranquista i democràtic durant la Guerra Civil i la posterior Dictadura franquista.

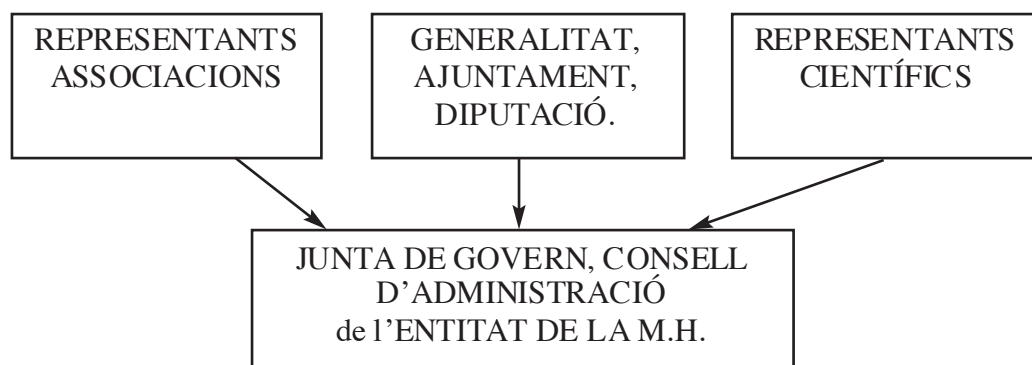
Totes aquestes entitats poden prendre la forma d'entitats de dret públic, sempre que intervinguin en la seva direcció i gestió institucions públiques, com ara Ajuntaments, Diputacions, la mateixa Generalitat, fundacions o altres tipus d'organització depenent o amb l'estatus d'institució pública. Correspon a la Generalitat determinar si aquesta entitat reuneix els requisits, assenyalats per aquesta llei, para declarar-la com a entitat de dret públic.

Creació d'una entitat de dret públic a nivell nacional de Catalunya per mantenir i desenvolupar la MH amb les característiques abans esmentades en aquells àmbits col·lectius i d'interès general on no arribin les iniciatives locals o sectorials o sigui important reforçar-les sense suplantar aquestes iniciatives.

Tercera part.

Aquestes entitats, tant la de nivell nacional, com les altres, catalogades com de dret públic, estaran dirigides per organismes decisoris com Juntes de Govern, Consells d'Administració o similars, seguint un model de tipus participatiu, en el que figurin, almenys, representants de les Associacions, de les Administracions Públiques i de les Institucions Científiques. És aconsellable que, en cap cas, la proporció per cada estament pugui ser superior a un terç.

Model d'organisme de direcció participativa.

Declaració de l'Hospitalet

Per un Memorial Democràtic

Aquesta declaració, impulsada el passat mes de gener d'enguany, s'ha elaborat a partir del treball conjunt d'un grup ampli i representatiu d'associacions i entitats, les quals venen treballant des de fa anys en accions per a la recuperació de la memòria històrica, des de diferents àmbits locals i nacionals de Catalunya. La nostra declaració, que coincideix en el temps amb les noves propostes fetes des de l'Administració autonòmica catalana per a la creació d'un "Memorial Democràtic", vol expressar quines són les orientacions generals de la nostra proposta per la memòria Històrica.

Convidem a totes les associacions que estiguin d'acord amb aquesta declaració que ens ho comuniquin el més aviat possible.

Les associacions sotasignants han constituït una "Comissió Pro memorial" per impulsar i participar en les propostes de la Generalitat.

D'entre les conseqüències socials, polítiques, econòmiques i culturals provocades per la dictadura del general Franco durant la seva llarguísima existència – quatre dècades de manteniment en el poder i d'absència de llibertats –, voldríem remarcar especialment tres aspectes:

1) La repressió, persecució i l'assassinat selectiu de dirigents polítics i socials i d'intel·lectuals, així com d'aquelles persones estigmatitzades per les autoritats amb el qualificatiu de "vençuts".

2) La implantació del terror franquista mitjançant el desplegament de la violència política i els aparells repressius de l'Estat, que va deixar una empremta profunda en la societat espanyola. Un dels seus objectius va ser desterrar de la memòria col·lectiva l'experiència republicana dels anys trenta.

3) La permanència de la por i del silenci al llarg de les dècades posteriors a al final de la guerra, durant les quals el règim va mantenir un menyspreu absolut pels drets humans i les llibertats civils.

Aquesta utilització massiva de la repressió que va fer el règim franquista ha tingut efectes en la memòria col·lectiva de la nostra societat. Ha fixat i transmès una imatge de la guerra civil i del règim, de la qual queden excloses les experiències dels perdedors de la guerra civil, i que han estat distorsionades, sovint silenciades i en algunes ocasions objecte d'un oblit voluntari i sistemàtic per part dels representants dels poders públics. Cal dir ben clar que l'anomenat "Alzamiento Nacional" del 18 de juliol del 1936 va ser un

cop d'estat en contra del govern democràtic de la II República i que el seu fracàs va encendre una guerra civil a Espanya. Tanmateix és necessari qüestionar profundament, etiquetes o qualificatius com "la Era de Franco" que apareix en els llibres de text i que no són altra cosa que eufemismes; els estudiants tenen dret a saber que "allò" no va ser una "Era" sinó una llarga i duríssima dictadura.

Per tot això és necessari contribuir a l'estímul d'un nou corrent social que sorgeix de la societat civil i que probablement té alguna de les seves arrels en els anys de la transició política espanyola, i que té per objectiu el treballar en la recuperació de la memòria col·lectiva.

Un treball que només pot ser col·lectiu, en el que el teixit associatiu i les iniciatives personals que van sorgint a Catalunya i a la resta de l'Estat espanyol, es relacionin i cooperin amb les universitats, els arxius, els museus, les institucions públiques i privades que, des de fa anys, ja van tirant endavant aquest tipus de projecte dins de programes d'investigació.

Només a partir de la suma del treball de tots es podrà dur a terme la difusió de la memòria democràtica, això sí, partint d'un rigorós coneixement del passat que no tingui la finalitat de jutjar sinó la de comprendre uns fets que són part de la nostra història col·lectiva, en el sentit de fomentar l'enfortiment dels valors que han de conformar una cultura cívica. Cal defensar aquesta cultura ciutadana i donar-li solidesa amb l'aportació de les veus i les experiències

de tots aquells a qui la política de la dictadura intencionadament va intentar enterrar. No es tracta doncs d'oblidar o de perdonar, es tracta de conèixer i de comprendre per tal de fer possible la convivència en llibertat.

Dit això, cal divulgar el fet que hi ha persones (no tantes com voldríem) reunides en associacions diverses, que estan desenvolupant des de fa anys una valuosa activitat a Catalunya i en altres llocs d'Espanya, i que tenen entre els seus objectius la recuperació de la memòria col·lectiva d'un període recent de la història contemporània.

Per recuperar l'esmentada "memòria social" que s'ha volgut condemnar a l'oblit, algunes entitats plenament reconegudes, el nom de les quals figura al final d'aquesta "Declaració", han iniciat accions d'investigació i de difusió. L'insuficient contacte i intercanvi entre aquestes associacions i la poca coordinació de les seves activitats i manifestacions és un malbaratament d'esforços i de grans sacrificis i un cost que l'altruisme dels seus protagonistes, pot difícilment suportar. Tanmateix fóra del tot aconsellable que sense que cap de les associacions existents al·ludides perdés la seva autonomia, s'aconseguís seriosament impulsar les relacions entre elles, sobretot en el terreny de la investigació.

Concretament sobre aquest punt, i feta la reflexió adequada, algunes associacions ja han formulat el desig de que entre les entitats que ho considerin útil i necessari, hi hagi trobades periòdiques que permetin intercanviar experiències, dissenyar i impulsar accions conjuntes definides de comú acord, tant a Catalunya com a la resta de l'estat.

En relació a la memòria històrica volem insistir sobre algunes de les propostes que d'una manera o altra ens afecten a tots:

1) Pel que fa Catalunya, cal implicar la Generalitat per a que, sota la seva responsabilitat, impulsi la creació d'un ens declarat d'interès públic que tingui capacitat d'aglutinar tots els elements que puguin intervenir en la investigació i la difusió de la veritat sobre aquest període, relativament recent de la nostra història contemporània, del qual ens han volgut desposseir i que avui encara s'hi ha d'aprofundir.

2) D'acord amb les institucions democràtiques i especialment amb les entitats de caire acadèmic i cultural, cal que es prenguin totes les mesures necessàries, per a que el coneixement de la història recent i en especial el referent a la guerra civil, els seus antecedents, el franquisme i la transició, esdevingui un dret per a tot ciutadà o ciutadana que el vulgui exercir i per a que ningú hi interposi cap obstacle tant si emana d'institucions com si procedeix d'influències polítiques.

3) Que tota institució pública sigui nacional, autonòmica o local, estigui disposada a col·laborar en la realització d'aquest projecte d'interès públic que és la Memòria històrica i democràtica, i que cadascuna dins del seu àmbit propi emprengui les accions necessàries per a la recuperació d'aquesta memòria.

17 de gener de 2004

Signen el present document:

Associació Catalana d'expresos Polítics
Associació d'ex-internats del Franquisme a Catalunya
Associació Enrique Lister
Associació per la Recuperació de la Memòria Històrica de Catalunya
Associació Pro-Memòria als Immolats per la Llibertat a Catalunya
FFREE. Fils et Filles des Républicains Espagnols et Enfants de l'Exil
Fundació Cipriano Garcia / Arxiu Històric de CCOO de Catalunya
Grup de Recerca de la Memòria Històrica de Mataró
Pont de la Llibertat de l'Hospitalet Antifranquista
Institut per a la Memòria Històrica
FCIM. Fundació Catalana d'Investigacions Marxistes
"Les Dones del 36"
La Gavilla Verda
Amical d'Antics Guerrillers Espanyols a França
Grup de Recerca de l'època franquista. Sant Feliu de Guíxols

Resolució de la Comissió Pro-Memorial respecte al Memorial Democràtic

Davant l'interès i adhesió que la Declaració d'Hospitalet ha suscitat entre l'associacionisme progressista i en general entre la ciutadania, hem redactat aquesta resolució com a declaració, ja que els notables esdeveniments que han succeït des de la seva presentació el mes de gener d'enguany fan aconsellable afegir certes precisions, sempre seguint l'esperit i significat de la Declaració.

El fet és que la Conselleria de Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat, de forma oficial i directament a les associacions, en reunió del 2 de juny d'enguany, hagi anunciat la seva intenció, després del corresponent estudi i projecte, de presentar al Parlament una llei de creació d'una institució de dret públic dedicada a la Memòria Històrica. Amb aquesta iniciativa assumeix plenament un vell, legítim i valuós desig que des de la retrobada democràcia esperàvem després de 25 anys. És la primera de les propostes que expressem en la Declaració d'Hospitalet, fet del que hem de felicitar-nos tots plegats.

Hem de remarcar amb més força si cal, la necessitat i el dret per a la participació activa en el projecte per part de les entitats signants de la Declaració.

Un altre tema a afegir i reafirmar, és la pertinença a tota la ciutadania, sense excepcions de tot allò que expressa la Declaració.

També cal reiterar la vocació de territorialitat que per nosaltres ha tenir el projecte, és a dir, estès a tota Catalunya i el Rosselló i, si escau, a tots els indrets on es van produir fets rellevants de la lluita antifranquista, per la democràcia i drets nacionals, especialment València i Mallorca.

Per tant, a data d'avui, els signataris actuals adoptem la present resolució i l'afegim a la Declaració, amb la intenció de completar-la. Consta dels punts següents:

1.- Que el projecte sigui l'espai on totes les institucions, associacions i personalitats que ho desitgin puguin participar en la creació i desenvolupament del Memorial. Per això cal trobar els canals de participació activa, des de la implicació directa fins a les tasques vitals de recollida d'informació. Això significa que la Generalitat ha de facilitar aquests canals de forma que el projecte esdevingui una obra realment col·lectiva.

2.- Aquest projecte ha de recollir les valuoses experiències de recerca i testimoni efectuades des dels diversos àmbits, tant acadèmics, privats o associatius i dels mitjans de comunicació, com és el cas de TV3, per integrar-los en el projecte definitiu.

3.- El projecte ha de tenir l'abast de tot el territori català i del Rosselló, doncs cal evitar la sensació de la centralització barcelonina i hi ha d'haver presència real o virtual a tot arreu on s'hagin donat fets de la lluita antifranquista amb participació de catalans.

15 de juny de 2004

Avui des de la Confederació per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya

La raó és una força, però aquesta força no serveix de res si no hi apliquem l'acció

Joan G. Tristany

Secretari de la Confederació

Aquest títol-reflexió em ve a compte al recordar a aquells que em miraven com si volguessin dir, "pobre il·lús", quan aconsellava a molts dels perjudicats per la imposició d'una tributació més que injusta sobre la indemnització que no podia ser un rescabament de caràcter econòmic que mai podria compensar el patiments que, a una part molt important del nostre poble, va imposar el franquisme.

Però la mena de burla era encara més punyent quan encara ens van obligar a tributar (fou entre un 28 ó 30%) sobre els diners que havíem rebut. No és d'estranyar quan, ja abans, ens costés quasi onze anys que es rectificés la injustícia comesa amb els ciutadans i ciutadanes, per les injustes limitacions en les indemnitzacions

donades per govern central als represaliats dictades dins dels Pressupostos Generals de l'Estat de 1990.

Doncs bé, la meua raó quan aconsellava de no llençar la tovallola quan es queixaven amb tota la raó del món i es queia en el desànim, contra la incredulitat d'aconseguir res de res, crec que ja ha arribat l'hora de comprovar de com hem imposat la força de la raó, però amb l'acció, amb la insistència –"caram, que n'és de pesat aquest home!", o "... aquesta dona!"-.

I heus ací, després de tres anys, els resultats, encara que és una veritable pena al pensar en tots aquells ciutadans que no podran gaudir d'aquesta petita victòria, petita però satisfactòria; ací la teniu:

ESMENA DE SUBSTITUCIÓ (consensuada per unanimitat)

El Congrés dels Diputats insta al Govern per a que procuri de la Comissió Interministerial per a les Víctimes de la Guerra Civil i del Franquisme, el compendi de les modificacions normatives que, previ estudi, seran més pertinents per a promoure l'exempció i la restitució en el seu cas, del pagament de l'IRPF corresponent a les indemnitzacions concedides per altres Administracions Públiques a quantes persones havien restat excloses de l'àmbit d'aplicació dels beneficis de la Disposició Addicional Divuitena de la Llei de Pressupostos Generals de l'Estat per a 1990.

Perquè no es va solucionar abans? És que les diverses proposicions no de llei que s'havien presentat eren dolentes, quan només es tractava d'una petita modificació en d'un dels articles de la Llei Tributària? El que passava era que a alguns diputats els mancava sensibilitat i humanitat, quelcom que existeix encara en la majoria de la gent que li resta alguna, afortunadament, sensibilitat.

Ara, a preparar-nos per a ajudar-vos. Tingueu present que, com és d'esperar, us demanaran papers: és qüestió de tenir-los preparats.

Podeu contactar amb nosaltres a:

Correu-e: confederaciomh@msn.com

Telèfon 93 207 87 88

En cas d'emergència, a un d'aquests mòbils:

606 293 113

659 625 576

